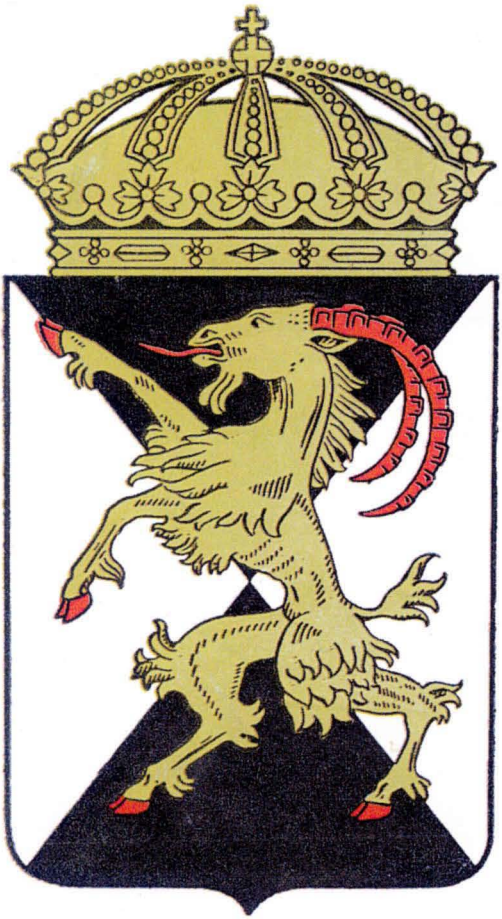
BOCKEN
2002

MEDLEMSBLAD FÖR KUNGL HÄLSINGE REGEMENTES KAMRATFÖRENING

BOCKEN

Årgång 62

Ansvarig utgivare
Redaktör:
Överstelöjtnant Knut Björkenstam
Birger Jarlsgatan 102 A, 1 tr.
114 20 Stockholm
Telefon: 08-15 69 34

Kamratföreningens sekreterare
Major Hans Beminge
Sparbiten 2
806 48 Gävle
Telefon: 026-16 74 17

Kamratföreningens kassör
Kapten Kurt Kvist
Rodergatan 44 G
802 32 Gävle
Telefon: 026-18 47 06

Kamratföreningens postgiro
13 73 32-3

I 14 S postgiro
25 86 42-8

Medlemsavgifter för år 2003:
Kamratföreningen: 100:–, ständigt medlemskap 1.500:–
I 14 S: 50:-, ständigt medlemskap 750:–

* * *

Vid köp av äldre årgångar av Bocken samt av regementets två videofilmer kontakta kassören.
Filmerna är: "Sista utbildningsåret 1992–1993" samt "Hälsinge regemente i Gävle 1909–1994".

ISSN 0347-299X

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sidan

Förord 4
av redaktören

Kamratföreningens ordförande har ordet 5

Information från Gävleborgsgruppen 7
av överstelöjtnant Håkan Nordfors

Hälsinge regementes fanor enligt 1682 års bestämmelser 9
av överintendent Leif Törnquist

En reservofficers minnen II 13
av överstelöjtnant Knut Björkenstam

Med hälsingar i Värmland 19
av f. länsjaktvårdsledaren, major Hans Nedin

Ett par återkopplingar 24
av överstelöjtnant Knut Björkenstam

I huvudet på en gammal hälsingebock 25
av överstelöjtnant Urban Gjerulf

Elddopet i Port Said 1956 29
av byrådirektör Sven Olov Johansson

"Gyllenkrok vet vägarna" 33
av överste Tomas Bornestaf

En hemvärnsmusikkår jubilerar 37
av överstelöjtnant Knut Björkenstam

Flygvapnets hemvärnsmusikkår spelar på SAAB 40
av avdelningschef Ingvar Hansson

Traditionsvård i nedrivningens tid 41
av fil. lic, major Jan von Konow

Årsmötet 2002 47
av överstelöjtnant Knut Björkenstam

Kamratträff på Laxön och i Marma 49
av överstelöjtnant Knut Björkenstam

Några tankar om julefrid 51
av prosten Stefan Nilsson

Kamratföreningens verksamhet 2001 53

Medlemmar som avlidit 2001–2002 55

I 14 S verksamhet 2001 56

FÖRORD

Först ett varmt tack för det positiva mottagandet av Bocken 2001. Det har tagit sig många uttryck såväl muntligt som skriftligt. Några exempel på de senare: "...min stora beundran för den enastående förmågan att åstadkomma ett "medlemsblad" av denna kvalitet – välskrivet, lättläst, intressant, väl illustrerat"; "Återigen en 10!!"; "Innehållet är av hög klass och visar variationsrikedom. Jag är avundsjuk på Er hälsingar som är förunnade att kunna upprätthålla detta fina organ. Slå vakt om Er fina egna tidning!" Tack för dessa ord som är en sporre inför framtiden.

En årsskrift kommer inte till av sig själv. Jag vill därför även i år tacka de författare som genom sin medverkan sett till att det blivit en sådan än en gång. Samtidigt vill jag uppmana till ett livligare inflöde av manus och då gärna med illustrationer. Min manuslåda är nästan tom. Hoppeligen skall detta få många att fatta pennan.

Bidrag från Birger Lindroos, Lennart Littorin och Karl-Otto Lundberg får tyvärr inte plats i år. Deras artiklar kommer att prioriteras år 2003.

Även i år ett varmt tack till styrelsen som "traditionsenligt" gett mig de pekuniära medel förutan vilka det ej blir något medlemsblad för kamratföreningen. Styrelsen har även på annat sätt varit ett gott stöd. Under flera år har Ljusdals Tryck AB varit det företag som jag samarbetat med och som också gjort sitt till för att resultatet blivit typografiskt bra. Tack för det Göte Pettersson.

Med minnet av vårt regemente i tankarna överlämnar jag årets **Bocken** till de ärade läsarna för förhoppningsvis en stunds angenäm läsning. Så håll till godo!

Knut Björkenstam
Redaktör

KAMRATFÖRENINGENS ORDFÖRANDE HAR ORDET

Så har det blivit dags att summera ytterligare ett år med Kungl Hälsinge regementes Kamratförening. Jag har tidigare år inlett med en kort sammanfattning över det viktigaste som hänt inom Försvarsmakten i stort, men så blir inte fallet denna gång. Då jag sedan ett drygt år tillbaka lämnat min anställning i Försvarsmakten blir en sådan information i huvudsak grundad på uppgifter i media och då känner jag att jag inte fullt ut kan stå för sakinnehållet. Därför väljer jag att utelämna den delen.

Låt mig istället koncentrera mig på föreningens egen verksamhet och det är med en tydlig glädje jag gör detta. Jag har i många tidigare sammanhang hävdat att föreningens betydelse har ökat i och med att vi miste vårt regemente. Ett stigande medlemsantal kan måhända tydas som att jag har rätt i min uppfattning. Medlemsantalet har med god marginal nu passerat 300. Under året har vi särskilt riktat vår rekrytering mot hemvärnet och de frivilliga försvarsorganisationerna. Det arbetet fortsätter. Om vi förflyttar oss till tiden före den allmänna värnpliktens införande, kan vi faktiskt påstå att det är dessa kamrater, som idag utgör Hälsinge regemente.

Vi har också utvecklat föreningens stadgar. Förra verksamhetsåret infördes möjligheten till ständigt medlemskap. Några av våra medlemmar har redan valt att utnyttja detta. Under det gångna året har ytterligare två förändringar skett. Numera finns också möjligheten att teckna ett familjemedlemskap. Frågan väcktes av Folke Ekstedt vid årsmötet 2001. Genom att erlägga en något förhöjd årsavgift blir alla familjemedlemmar anslutna till föreningen. Detta är nu sedan ett extra medlemsmöte i september en realitet. Vid samma möte fastställdes också den andra förändringen av stadgarna. I styrelsen skall framledes ingå en representant för hemvärnet i Gävleborgs län.

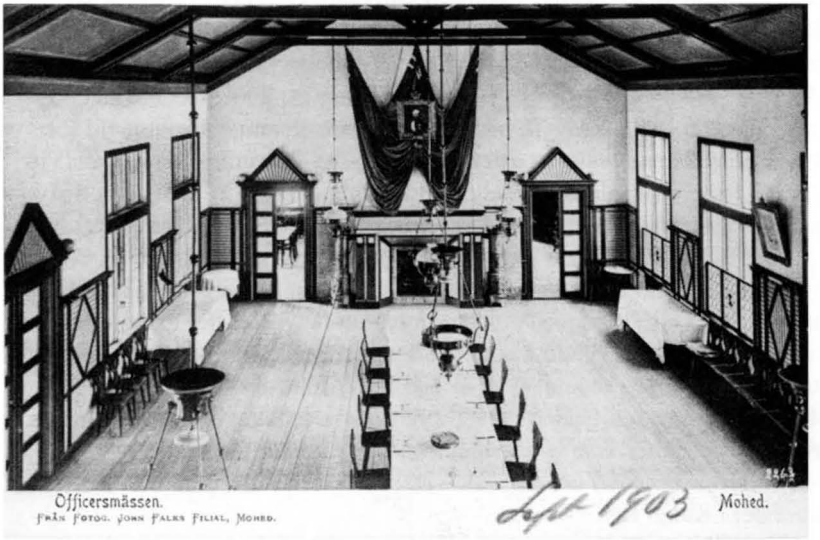
Årsmötet 2002 blev en lyckad dag med mycket god anslutning. En ny punkt på programmet var ett högtidstal och denna första gång talade överintendenten Leif Thörnquist om traditionernas betydelse. En oktett ur Flygvapnets musikkår i Gävle medverkade såväl vid samlingen som vid den lunch, som intogs i regementets matsal. Efter lunchen samlades vi i Högskolans samlingssal. Under Knut Björkenstams ledning tittade vi på några av de gamla filmer, som han tidigare välvilligt skänkt föreningen.

För tredje året i rad genomförde vi en höstutflykt tillsammans med våra kamrater i Kungl Dalregementets Kamratförening, I 14 S och Tisdagsklubben samt Kungl Hälsinge flygflottiljs Kamratförening. I år var det vi som var värdar och resan gick inledningsvis till Laxön. En konsert av Flygvapnets Hemvärnsmusikkår i Gävle inledde dagen. Därefter följde en mycket

uppskattad rundvandring i lägret ledd av före detta sveaingenjören Leif Sernelin. Han tog oss också till överskeppningsplatsen vid Sand. Efter lunch mötte chefen för Gävleborgsgruppen, överstelöjtnant Håkan Nordfors, upp. På Marma skjutfält följde vi under hans och hans medhjälpares ledning hemvärnets stridskjutningar. Innan kaffe och hemresa tog oss Kenneth Lundström och Stig Persson med på en rundvandring i lägret. Över 100 kamrater deltog även i år och vi konstaterar med glädje att detta är en årlig sammankomst som kommit för att stanna. Nästa år är det Dalkarlarna som kallar till möte.

Till sist vill jag rikta ett varmt tack till alla Er som medverkat till ett fint år för Kungl Hälsinge regementets Kamratförening och dess medlemmar. Ett särskilt tack vill jag rikta till Gävleborgsgruppen, som på många olika sätt stödjer oss. Sedvanligt tack går också till Knut Björkenstam. Det är tack vare Knuts uppoffrande arbete som vi även i år kan se fram emot en trevlig och intressant stund med årsskriften Bocken 2002.

Rolf Dahlström

Matsalen i officersmässen på Mohed omkring år 1900. Tillhör Knut Björkenstam.

INFORMATION FRÅN GÄVLEBORGSGRUPPEN

av Håkan Nordfors

Hemvärnet och dess förband är under ständig utveckling/omorganisation. De förband som en gång varit stora har kanske på grund av minskat befolkningsunderlag blivit betydligt mindre och uppfyller därmed inte de nya krav på numerären vid en hemvärnsbataljon eller vid ett hemvärnskompani.

Det innebär för oss i Gävleborgsgruppen att någon hemvärnsstab och/eller något hemvärnsförband kommer att omorganiseras eller kanske avvecklas under de närmaste två–tre åren. Ett exempel på detta är att bataljonsstaben i Ljusdal avvecklas redan i början på år 2003. De tre hemvärnskompanierna som nu ingår i Ljusdals hemvärnsbataljon kommer att finnas kvar. De kommer att tillsammans med hemvärnsförbanden i Bollnäs hemvärnsbataljon omorganiseras till en ny hemvärnsbataljon.

Utveckling innebär också att helt nya förband skapas. Ett exempel på detta är att en insatspluton har organiserats i varje hemvärnsbataljon. Insatsplutonerna är förband som får betydligt högre kunskaper och färdigheter än vanliga hemvärnsplutoner. Insatsplutonerna skall genomföra minst 60 timmars utbildning varje år. En vanlig hemvärnspluton skall genomföra minst 20 timmars utbildning varje år. Huvuduppgiften för alla hemvärnsplutoner är fortfarande att bevaka ett militärt eller civilt skyddsobjekt.

"Hemvärnet mot år 2004", Hv 2004, är ett bra exempel på att det är nya vindar som blåser inom hemvärnet. I det arbetet, som vi redan påbörjat, är det dags att se över ledningsförmågan inom hemvärnsbataljonen och inom hemvärnskompaniet. Det har visat sig att uthålligheten i nuvarande hemvärnsbataljonsstab är alldeles för låg och samtidigt har det blivit en tendens att hemvärnskompanistaberna har blivit för stora.

I "hemvärnet mot år 2004" skall hemvärnsbataljonen bestå av en bataljonsstab med en ledningspluton (11+23 personer) och minst två, men helst tre–fyra hemvärnskompanier. Personalstyrkan blir då minst 325 man i hemvärnsbataljonen.

I ett hemvärnskompani ingår en stab på sju personer och därutöver minst två men helst tre–fyra hemvärnsplutoner med vardera 36 hemvärnssoldater. Hemvärnsplutonen består av en chef, en ställföreträdande chef, två hemvärnssoldater (skydd/ordonnans) samt fyra hemvärnsgrupper med vardera åtta hemvärnssoldater. Tanken är att alla hemvärnsförband i Sverige skall ha samma organisation i framtiden.

Som ni säkert förstår så är det ett stort arbete som ligger framför oss under det kommande året. Det är inte bara att ge order om att avveckla eller

omorganisera hemvärnsförband. Det är synnerligen viktigt att alla hemvärnsråd och hela hemvärnsrörelsen är med i denna svåra process då en stab eller ett förband kanske skall avvecklas eller omorganiseras. Vi har redan startat upp den processen och den kommer att fullföljas under hösten 2002 och under våren 2003.

En annan sak som också kommer att utvecklas i "hemvärnet mot 2004" är chefernas kompetens. Det är ju alltid så att cheferna/ledarna och stabsmedlemmarna i alla nivåer måste utveckla sig för att kunna möta de krav som det nya hemvärnet ställer. Ledarskapsutbildning blir då ett naturligt inslag i chefernas kompetensutveckling.

Vi alla i hela Gävleborgsgruppen har alltså en stor utmaning framför oss.

SVE–NO–DA är något helt annat. Det är ett internationellt utbyte med våra vänorter i Naestved och Gövik. Tidigare har detta utbyte genomförts i "föreningsröret" men nu har SVE–NO–DA blivit officiellt. Det innebär att vårt internationella hemvärnsutbyte är sanktionerat i högkvarteret. Gävleborgsgruppen har i år varit värd för detta hemvärnsutbyte. Efter att ha genomfört banskjutning, fältskjutning och patrulltävlan avslutades hemvärnsutbytet med en mycket trevlig kamratmiddag med avslutande dans på mässen i Marma-läger. Nästa år är det Naestved som är värd för vänortsutbytet.

Vår egen personal är ju en förutsättning för att kunna genomföra vår verksamhet. Under året har major Ulf Holmberg gått i pension. Kapten Torbjörn Lööke, som tidigare tillhörde Dalregementet, kommer under hösten att återvända till Falun och Dalregementsgruppen. Vi tackar Ulf och Torbjörn för många fina insatser och önskar dem lycka till i framtiden.

Kapten Gunnar Kvist, som tidigare arbetat vid Gävleborgsgruppen, har nu blivit hemvärnskompanichef i Gävle. Vi önskar Gunnar mycket välkommen tillbaka.

Vi i Gävleborgsgruppen vill härmed framföra en hälsning till alla kamrater runt om i landet.

Värva medlemmar till kamratföreningen!

HÄLSINGE REGEMENTES FANOR ENLIGT 1682 ÅRS BESTÄMMELSER OCH EN FELDATERAD LIVFANA

av Leif Törnquist

Mellan åren 1672 och 1686 skapades och utvecklades de så kallade landskapsfanorna för den svenska armén. De pryddes med respektive regementes landskapsvapen. För kavalleriet och dragonerna skedde dock den avvikelsen att livstandaren och livfanorna i stället försågs med riksvapnet på ena sidan och konungens krönta namnchiffer på den andra. Sin slutliga form fick de karolinska landskapsfanorna med 1686 års förordning.

Efter kriget 1674–1679 var framför allt fanorna slitna och i stort behov av ersättning. I brev den 28 juli 1682 meddelade konungen nya generella bestämmelser som fortsättningsvis skulle gälla: *"på alle Fahnor, som för Wåre Infanterie Regimenter blifwa beställte och förfärdigade, skole Provinciernes wapn effter wanligheeten måhlas, men liffahnan blijr hwijt och derpå Rijksens wapn på båda sijdor sättas."* På samma sätt som tidigare pryddes kompanifanorna dessutom med lagerkransar runt vapenbilderna och brinnande fyrkulor i hörnen. Även livfanorna var dekorerade med fyrkulor men inte med lagerkransar. Däremot skulle de förses med berört landskapsvapen i övre inre hörnet på fanan.

Med denna bestämmelse som grund tillverkades under åren 1682–1685 nya fanor för 14 regementen, det vill säga två tredjedelar av de så kallade landskapsregementena. Alla utom två fick en full uppsättning nya fanor.

Samtliga fanor var målade av mäster Baltzar Friedrich i Stockholm. Denne svarade för de flesta av de fanmålningar som utfördes från 1674–1685. Åtskilliga kompanifanor av hans hand finns ännu i behåll, främst i Töjhusmuseet i Köpenhamn. De visar att den konstnärliga kvaliten inte var särskilt hög. Något men inte allt kan möjligen tillskrivas den tidsbrist som de krigstida förhållandena medförde.

När det gäller 1682–1685 års tillverkning finns endast ett fåtal kompanifanor för några finska regementen bevarade, samtliga i den ryska trofésamlingen. På dessa är den principiella utformningen, landskapets vapenbild omgivet av en lagerkrans samt fyrkulor i hörnen, densamma som Baltzar Friedrichs äldre dukar. Vapenbilderna är rätt grovt tecknade. Stilen ger dock ett något sirligare intryck genom att lagerkransen är bildad av två hopvridna kvistar. Det förefaller rimligt att anta att alla kompanifanor haft den dubbeltvinnade lagerkransen.

När det gäller livfanorna från perioden 1682–1685 har som den enda bevarade räknats en fana för Hälsinge regemente. Datering torde främst ha sin grund i dekorens utformning. Den avviker från den vanliga bilden av livfanor så som de föreskrevs och återgavs på modellritningar enligt 1686 års förordning. På hälsingefanan blickar lejonen bakåt medan gängse fanor framställer lejonen i profil. Förordningen föreskrev också att landskapsvapnet i övre inre hörnet skulle återges "utan färg af dess fält" medan hälsingefanan för hela landskapsvapnet.

Flera faktorer talar emellertid för att hälsingelivfanan är senare än 1682–1685. Den saknar fyrkulor. Även om räkenskaperna för hälsingarnas livfana inte särskilt nämner fyrkulor så finns sådana redovisade för andra livfanor under perioden. Priset var detsamma för alla livfanor. Viktigt i sammanhanget är också det lilla hälsingevapnet. Det återges med den variant i fältet, fyrstyckat i svart och vitt, som infördes på kompanifanor med 1686 års förordning. 1682 års kompanifanor var enligt räkenskaperna kvadrerade i svart och vitt. Det förefaller inte sannolikt att landskapsvapnets utformning skulle ha gjorts olika på livfanan respektive kompanifanorna.

En genomgång av räkenskaperna avseende samtliga under 1682–1685 utförda fanor för landskapsregementena visar att priset för den målade dekoren genomgående var 10 daler silvermynt (D smt) för en kompanifana och 11 D smt för en livfana. Detta talar för att omfattningen av dekoren och därmed erforderlig mängd färg med mera bör ha varit tämligen likartad mellan en liv- och en kompanifana. En motsvarande granskning av räkenskaperna beträffande de målade landskapsfanorna under perioden 1686–1699 ger en annan bild. I genomsnitt kostade en kompanifana 13 D smt. Dekor var rätt lik de äldre fanornas dock utan fyrkulor. En livfana däremot betingade hela 40 D smt, det vill säga tre gånger så mycket. Dekoren måste därför ha varit väsentligen olika till omfånget.

1709 erhöll Jämtlands regemente en ny uppsättning fanor. De utfördes i enlighet med 1686 års förordning. I brev till Krigskollegium den 5 mars 1709 klagar regementschefen över att han fått för lite pengar anvisade för tillverkningen av fanorna eller bara så mycket som "...ao 1683 å de förra fahnorne wara påkostat; men som Hans Kongl. Mayt sedermera Ao 1688 i nåder behagat giöra en förändring med måhlningen å desse fahnor, och måhlaren Hoffman fordrar än högre betalning...". I ett nytt brev till Krigskollegium drygt tre månader senare förtydligar Planting skillnaden som bestod i att "Lif Fahnan ähr twenne Lejon till ökat, hwilka med sielfwa wapnet af fint gull giöres...".

Livfanorna enligt 1682 års bestämmelser har således, till skillnad från i varje fall vissa av de beridna förbandens fälttecken, fört riksvapnet utan lejonsupportrar. Denna framställning förekommer redan under trettioåriga kriget och i några fall även under Karl X Gustafs tid.

Det återstår att pröva i vilken period hälsingefanan kan passas in. Det enkla namnchiffret C R S och landskapsvapnets utformning begränsar tiden till 1718 eller möjligen 1719. 1683 års fanor fördes till år 1700 då nya erhölls. Dessa var inte målade utan sydda och förlorades vid Mitau 1705. De ersattes i fält året därpå för att förloras i Ryssland 1708–1709. Inga av dessa finns bevarade. Till det återuppsatta regementet tillverkades 1710 en uppsättning fanor som förlorades vid Tönningen 1713. Livfanan och åtminstone en kompanifana finns bevarade i Töjhusmuseet i Köpenhamn. De visar full överensstämmelse med modellritningarna till 1686 års förordning.

De vid Tönningen förlorade landskapsregementena återuppsattes 1714. Bristen på pengar medförde att de förlorade fanorna bara ersattes till halva antalet, det vill säga en liv- och tre kompanifanor. Endast ett fåtal av dessa fanor finns bevarade varibland hittills med visshet ingen livfana. Under perioden 1713–1716 utfördes även nya fanor och standar för återuppsatta människoregementen och ståndsdragoner. Därvid förkom flera avvikelser från den enhetlighet som kännetecknar modellritningarna till 1686 års förordning. Karl XII befann sig i Turkiet och kontrollen liksom kunskaperna om reglerna förefaller ha brustit en hel del. När kungen återvänt skedde en uppstramning i åtlydnad av regelverket.

Hälsinge regemente förde 1714 års fanor under återstoden av Stora nordiska kriget. Ersättning erhöll regementet först 1730. Mot denna bakgrund torde den här aktuella livfanan för Hälsinge regemente kunna dateras till 1715.

Kanslihuset, framsidan, år 1911. OBS! Gevärsbron är inte mitt framför entrén som vi sentida Hälsingar sett den vara. Tillhör Knut Björkenstam.

Pris 10 öre, som oafkortade tillfalla insamlingen för kulsprutor till landstormen i Gefleborgs län.

SERRANDERS TRYCKERI. 1460

Detta vykort såldes för det behjärtansvärda ändamålet enligt texten som stod på kortets baksida. Tillhör Knut Björkenstam.

EN RESERVOFFICERS MINNEN II

av Knut Björkenstam

I Bocken 2001 berättade jag om reservkaptenen Per-Olof Mattsson och hans nedtecknade minnen från sin tid vid regementet. Jag ställde också i utsikt att återkomma med utdrag ur dessa i kommande årgångar av Bocken. Så här följer nu "del 2" med ett par episoder från åren 1929 och 1930. Betänk att under denna tid rådde viss oro på arbetsmarknaden och röda "ismer" var representerade bland soldaterna. Det bör läsaren känna till för att förstå vad Mattsson skriver om. Det är författarens ordval jag använder. Enstaka språkliga justeringar har jag tillåtit mig göra, stundom också någon förkortning i texten. Namn kan i "känsliga" sammanhang ha utelämnats. Minnena är nedtecknade under 1960-talets första hälft. För övrig bakgrund hänvisar jag till förra årets utgåva av Bocken.

*

Hälsinge regemente plundrar Marma 1929

Marma ligger på behagligt rekrytmarschavstånd från Gävle. Markerna söder samhället tillhör Kronan. Billigast tänkbara manöver utanför "förläggningsorten" är därför att packa pick och pack och packa sig i väg till den lilla fredliga idyllen med idoga affärsmän utmed den enda huvudgatan. Startade som en högst idyllisk manöver med tältslagning i härlig tallskog. Till och med vankades då och då permission till "samhället", när nattövningar inte lade hinder i vägen. "Kilroy was there" och vet hur uppploppet började.

Byns gator fyllda till trängsel av pojkar med 14 på axelklaffarna. I övrigt ett grön-grått kollektiv. Våra studentsnören i blått och gult var vi närmast generade över. Alltnog, de behövdes för vi skulle så småningom överta den svåraste av alla befälsposter. Direktkontakt med svensk trupp och likväl garanterat speciellt lämpade att omedelbart accepteras som deras **chefer**.

Allt började i ett vitt kafé, väster om huvudgatan. Fullt till bristningsgränsen. Varför får aldrig kaféägare förvarning om förestående invasion av mer än två tusen personer? En innehavarinna och två unga och som vanligt retsamt söta flickor serverade allt vad tygen höll. Så kom en kille in, som stärkt sig med "skogsstjärnan" och nu omedelbart behövde skölja ner och

bort den vidriga smaken. Värre än Himmelstoss kommenderade han fram ett glas vatten. Leverans omedelbart!

Vattenglaset dröjde. Soldaten härsknade till. Nu övergick han till handling. Själv är bäste dräng. Med stolta men vingliga steg stegade han in i köket, tog skopan, doppade den i en nyfylld hink med vatten och fick sitt egentliga ärende uträttat med kort stubin. Hans stolthet var dock sårad inne i själva hjärtesträngarna. Hjärnan skall vi glömma i sådana här fall. Den fungerar nog inte, när den är bräddfylld med blod. Hämnden är ljuv. Flickan som förolämpat honom måste "märkas". Vad var naturligare än att slå resten av hinkinnehållet över hennes huvud. Otidigheter från innehavarinnan besvarades med **amok**. Skrikande som ett vilddjur rusade han ut i kaféet och gav "order" till alla "ärliga arbetarpojkar" att omedelbart blockera serveringen. Uppbrott i vild kalabalik och här började nu vid uttåget de första stölderna.

Naturligtvis skulle detta skumma ställe, som förolämpat en kamrat med otidigheter, märkas genom att allt bröd försvann från faten samt att alla bord och stolar slogs över ända. Reaktionen ute i soldathoparna på gatan var ögonblicklig. Under vilddjursskrik plundrades och rövades i öst och väst. De sävligt promenerande med händer djupt i byxfickorna blev som besatta. Diversehandlare, järnhandlare, ja alla affärsmän inom räckhåll blev föremål för Nordmäns raseri.

Tjuten eller kanske larm från någon ordningspatrull väckte det högre armébefälet hemma i förläggningen om att en sensation inträffat, som en blixt från klar himmel. Dagmajor var Boman. Liten till växten men med en lejoninnas mod gav han order till soldaten Rosengren att föra fram regementets utryckningsfordon. Vår enda motoriserade enhet: en stabil motorcykel med sidovagn. Boman drog på sig hjälmen, som helt täckte hans huvud förresten.

Rosengrens mc med sidovagn plöjde lugnt in i människohavet. Men bara några meter. Han var en hedersman och ville inte skada någon enda. Alltså stopp och ingen möjlighet till reträtt. Där stod även en grågrön mur. Nu inträffade sensation nummer två. Segerrusiga soldater fattade omedelbart sina livs chans. På starka armar lyftes mc med sidovagn med Rosengren vid styrstången och med Boman i sidovagnen upp i luften. Vill minnas att Boman i det längsta försökte att stående tala sina hälsingar till rätta. Sjögången gjorde dock sitt till att han så småningom måste sätta sig ner. I triumf bars ekipaget fram och tillbaka längs huvudgatan, innan den tunga bördan tog ut sin rätt. Den placerades på gatan och nu struntade den godmodige Rosengren i trafikrisker. La sig på tutan och vred på gas för att helskinnad kunna frakta sin major åter till huvudkvarteret.

Krigsråd omedelbart, säkerligen under överste Henning Stålhanes personliga ledning. Vilket slugt beslut fattades! Snart hade pojkarna lekt fär-

digt och drog sig trötta under sina bördor av tjuvgods hemåt. De kom fortare än beräknat. Snart sov hela skogen tillsammans med sina nyss så upprymda och extatiska inhysningar vad de trodde var oskuldens sömn. Men allt befäl hade order om att inte sova!

En timme efter det sista rapporten om allmän snarkning inlöpt blåstes larm. Medförande all utrustning omedelbar uppställning på larmplats. Vår kompanichef meddelade att han var tyvärr nödd och tvungen att finna sig i ordern att visitera oss från topp till tå och även luska igenom våra tält. Det var en formsak för vår del, ty på oss ansåg han inte att en skugga av misstro fallit. Framför varje kompani staplades stöldgods artikelvis till ansenliga mängder. Speciellt minns jag att högen av hästskor var imponerande. I sanningens namn måste jag också säga att våra högar, så långt jag nu i mörkret och i ficklampssken kunde överblicka situationen, var blygsamma.

Krigsplanens andra mera diaboliska del sattes raskt i verket. Nattmarsch i en rundbana på cirka en halv mil, så upplagd att vi varje timme passerade vår förläggning. Lystringsgrad: G I V A K T. Vi gick som vanligt på ett led. Ett särskilt led utanför vårt utgjordes av befäl av alla grader. Tydlig order om att minsta ljud skulle förlänga antalet varv med ett. Start utan att veta hur många gånger tälten skulle passeras, om vi knipit käft redan första varvet. Vi gick och gick. Solen rann upp, men ingen ljusning på det tröstlösa marscherandet. Inte ens under rast var samtal tillåtna. Summerat blev det långt över rekrytmarschens längd, som vi avverkade.

Under tiden vi luffade tömdes efter hand stöldlagren av ivriga ägare till respektive tillhörigheter. Udda skulle sedan få vara jämt, om vi genom kollektiva bidrag betalade glaskrossning med mera så att affärsinnehavarna blev skadeslösa. De fick betalt med råge. Det förstod jag av att ingen polis och ingen journalist snokade i I 14:s affärer. Lugnt och prydligt ställdes allt till rätta och redan nästan lördag blev det allmän permission ner till "byn". Högaktningen mellan civila och militära i Marma var återställd på nolltid. Här gällde minsann ej regeln att "Tider skall få sona vad stunden brutit". Vi kände oss skamsna som skolbarn och överbjöd oss att visa vår ånger för förlöpningen inför våra vänner i Marma.

*

Strejk i oktober 1930

Tjänstgjorde som plutonchefs ställföreträdare på Livkompaniets andra pluton. Löjtnant Åke Bucht plutonchef och Erik Berggren kompanichef. Söderblom hette min kollega på första pluton. Han hoppade sedan av som reservofficersaspirant för att bli Per Albin Hanssons privatsekreterare. Var då värnpliktig furir med obefintlig erfarenhet av allt en manöver hundra mil längre norrut kan dra med sig.

Vi underbefäl hade varnats för riskerna att "komma bort". Detta motstånd mot oss personligen eller som innehavare av låga (och besvärliga) befattningar bröts av Fahlström, jag vill minnas tredje plutonens ställföreträdare. Hur gärna hade de inte velat ge oss på käften omedelbart. Vi gjorde nämligen dumheten enligt våra soldaters uppfattning att lojalt söka genomföra högre befäls order och det samvetsgrant till och med. Vi visste hur snacket gick. En vecka före avfärd gick vi till attack. Det är alltid bättre att förekomma än att förekommas.

Vi hade ett ess som hette Fahlström och var en överdängare i armbrytningens ädla konst. Alltså utmanades de obefordrade värnpliktiga att ta ut någon som kunde gå mot Fahlström. Det kom en och bakom honom tre à fyra reserver. Men de gick alla åt på löpande band. Och utan att den kortvuxne Fahlström behövde anstränga sig. Spände han musklerna i överarmen var de längre tvärs över än avståndet från armbåge till axel. Stor villrådighet på Livkompaniet den kvällen och en känsla av smälek, som måste hämnas. Förslaget väcktes om de fick komma med någon kamrat från annat kompani. Det beviljades efter enskilt sammanträde bland oss förrädare till **pluggar**. Fahlström var inte skadad eller trött, så varför inte.

Under oss bodde andra kompaniet, som kom med ett par blåbär för Fahlström. Sorl i korridoren för nu kom Jätten från tredje kompaniet. Nätt och jämt kom han in genom vår logementsdörr. Seansen ägde nämligen rum i mitt logement, som jag hade äran att dela med cirka 15 oliktänkande svenskar. Men vilka härliga människor med äkta sinne för fairplay. Efter både höger och vänster låg Jättens oändligt stora våffla tungt på plats efter seg match. Logementsborden var stabila möbler. Vår "ära" var räddad. Utan alltför mycken möda löd de oss i fortsättningen fast under lindrigt dolda protester.

Men kompanichefens order om avresa till manövern skulle definitivt saboteras av ett **enigt** Livkompani. Som alltid vid stor uppståndelse är orsakerna flera. Jag vill peka på två. Varför beordra trupp, som skall purras klockan 01.00 för marsch till station och avfärd, att gå och lägga sig 22.15 och sova någon halvtimme efteråt. Varför vara så byråkratisk som vår kvartermästare, den store, lille hedersmannen fanjunkare Thorlin. Han var I 14:s specialist på vägglöss och dog senare på kuppen. Gick in för tidigt i ett cyanvätebehandlat rum. Terminslön då så hög som en krona per dag betalades ut den 1., 11. och 21. i varje månad under manöver eller under tjänst i fält. Utbetalningsdagen för första tio dagars lönen under denna manöver inföll under resan på cirka tre dygn. Av praktiska skäl går det inte att betala ut pengar under färd. Ingen vet var vi stannar eller hur länge. Andra fanjunkare betalade någon dag i förskott till fanjunkare Thorlins förtvivlan. Han umgicks faktiskt med planer på att anmäla dessa sina okunniga kamrater för tjänstefel och lättsinne med Kronans medel. Enligt hans tänkande kunde

manövern avblåsas innan den ens börjat och vad värre var, en olycka händer så lätt. Ett helt tåg med livkompanister kunde tågdödas före reglementerad utbetalningsdag. De var då inte berättigade till någon terminslön alls, eftersom de enligt hans tänkande aldrig kunde inträffa i manöverområdet. Han utsatte sig inte, grånad i tjänsten, för risken att betala kalaset. Tio kronor till 250 man var en sådan jättesumma, att Thorlin inte vågade tänka tanken ut att han skulle avfordras den.

Alltnog. Kompaniorder. Första terminslönen utbetalas vid framkomst. Många andra saker gjorde även sitt till att dagunderofficeren klockan 22.15 i stället för avlämning vid varje logementsdörr möttes av att ett mangrant Livkompani i skjortärmarna uppvaktade med Internationalen sjungen unisont. Det klingar mäktigt i en kompanikorridor, trots att sångbegåvningarna var lätt räknade. Några tillkallade från vakten motades lugnt men bestämt ut redan i dörröppningen till korridoren. Så kom då beredskapens stora styrka, studenter med kroksablar. Studenterna bleknade inför sin uppgift. De avväpnades snabbt och slängdes under allmän munterhet över huvudet på saliga livkompanister än hit, än dit i korridoren. Till och med ända längst bort, det såg jag med egna ögon.

Vad göra ställde vi oss frågan inne i furirernas rum, dit jag lyckades slinka undan tillsammans med några andra. Tillkalla kompanichefen? Nej, han är för snäll. Allmän anslutning till förslaget: bud till fanjunkare Thorlin (uttalas Tårrlin med betoning på båda vokalerna). Genom att springa fyra trappor ner och fyra trappor upp i andra ändan på A-kasern fick Thorlin besked om vad som inträffat och hur läget var. En delegation från de värnpliktigas aktionsgrupp hade spetsat till det genom att framföra ett ultimatum: pengar först, annars åker inte en man från Livkompaniet till någon manöver eller annat vanvett.

Fanjunkaren dröjde inte ett ögonblick, tog sin stora nyckelknippa och låste upp dörren till sin egen korridor. Stängde efter sig och banade sig med mycken hjälp av armbågar och knän, som vickade utåt för varje tungt steg, fram till sin expedition i andra ändan av korridoren. Där gick han fram till de få böcker biblioteket bestod av och tog blixtsnabbt fram Strafflag för Krigsmakten. Så satte han sig tillrätta i stolen och började lugnt läsa. Ovanligt länge, men han tänkte väl så mycket mer under tiden. Så var allt klart som korvspad och den lille mannen med sin gång med knäna ut gick lugnt, avväpnande lugnt, ut bland sina skrikande livkompanister.

Han gick till halva korridoren och fällde upp ett så kallat kulsprutegevärsbord, avsett för rengöring av detta på den tiden goda vapen. Vigt hoppade han upp. Vände sig mot truppen och skrek med lagboken i handen: Linje! Han hade en röst, som gick som en kniv genom märg och ben. Då ingen rörelse till uppställning på två led förmärktes omedelbart, flög han ner till förste bäste skjortman, som inte var alltför fullvuxen, fick livtag på

honom och lyfte honom rakt upp och släppte honom. Så kvickt upp på bänken igen och på nytt: Linje! Nu åtföljt av ett par pepparkornsögons eldkvastar riktade mot mannen han nyss lyft: Ställer Du Dig inte på linje får Du en ny resa. Den här gången, djävlar i min smutsiga skjorta, så att Du hamnar på golvet i tredje kompaniet (observera det betydde en färd genom *två* stabila trossbottnar).

Stormen bedarrade på några ögonblick. Motvilligt blev det två linjer. Och så från Thorlin det fenomenala: Giv akt– sträck bättre på halsarna! Nu var alla sålda. Ingen kunde nu se på kompisen. En utskällning begynte, som jag aldrig får höra maken till. Slående i Strafflag för Krigsmakten och åberopande paragraf efter paragraf utmålade fanjunkaren alla vidrigheter han kunde servera dem. Fem års fängelse räckte inte, om jag summerat. Allt kryddat av denna unika svordom i varje mening: djävlar i min smutsiga skjorta. Storkaxarna var vax i Thorlins händer.

I stället för betalning kunde han nu vid sidan av alla fängelseåren straffa dem med skadestånd på svindlande belopp. Men nu var HAN ingen buse, försäkrade han. Alla gör vi våra misstag och bör då få EN chans att sona felsteg. Chansen för dessa söndagsskolepiltar var att han gav dem i nåder 30 sekunder för att försvinna ur korridoren och ytterligare fem minuter för avklädning. Sedan skulle han själv förrätta inspektionen att allt var tyst och stilla och att kläderna låg väl inrättade och glöm inte skorna ordentligt inrättade på sin plats. Han slutade dessa härliga ord: Alltså. När jag blåser i pipan har Ni 30 sekunder på Er. Efter den tiden vill jag inte se en "lusig rygg" mer i korridoren (har var inte för inte lusexpert). Den tömdes på fem sekunder. Stilla frid efter blixtavklädning.

Till och med mina pojkar hade i den allmänna villervallan försvunnit ner i sänghalmen. Det var nu inte meningen. Fick gå och be dem klä på sig igen. Med skräck i ögonen gjorde de det, för vi var utsedda till ilastningstrupp och hade tränat ordentligt inför detta. Cirka klockan 23.00 kunde jag i alla fall få upp killarna och truppen klar för avmarsch. Det är inte gjort i en handvändning att stuva hästar, kärror och all materiel, som behövs när 250 man skall strosa runt i norrländska skogsmarker. Förseningen i starten tog pojkarna igen genom att lägga på en gaspolett. Slutet gott allting gott!

Det låter som en saga, men det är faktiskt sant. Är garanterat född i ett skogsland och inte heller gillar jag sjön. Låt inte sättet att berätta förleda er att tro att värmlänningens sätt att berätta innebär dikt, förbannad dikt. Bakom finns sanningskärnan. Träffade förresten Söderblom härom året. Hoppas han lever alltfort, om jag måste åberopa vittne. Varför skulle jag nu, när jag plockar fram episoder från mitt underbara liv bland **hälsingar** ta fantasin till hjälp. Verkligheten kan överträffa dikten, om man är lyhörd för stämningar och andra människors reaktioner.

MED HÄLSINGAR I VÄRMLAND

av Hans Nedin

När försvarsberedskapen ökades 1939–40 inkallades många äldre reservofficerare, som, tämligen oförberedda, blev chefer för mobiliserade fältkompanier. Sannerligen inga lätta uppgifter som dock löstes bra av somliga men mindre tillfredsställande av andra. Ganska tidigt insåg försvarsledningen, att man måste ha yngre chefer för fältförband i första linjen. En intensifierad utbildning kom till stånd, där även fast anställda yngre löjtnanter deltog, till exempel den kompanichefskurs vid I 4 i Linköping, som jag fick glädjen att genomgå.

I juli 1941, då fältregementet I 14 låg i Värmland men ordinarie verksamhet fortsatte på depån, fick jag plötsligt order att ersätta chefen för 13. kulsprutekompaniet, förlagt i byn Struven i Holmedals socken.

Efter tågresa Gävle-Årjäng och sedan jag anmält mig hos regementschefen, blev jag skjutsad till mitt förband i en före detta civil personbil, som staben övertagit och skyltat med "Tre kronor".

För en 25-årig nybliven kompanichef tornade en mångfald uppgifter upp sig. Turligt nog hade jag som kompaniadjutant en äldre erfaren sergeant, som vidtog nödvändiga åtgärder i den inre tjänsten och efterhand anmälde vad han gjort. Kanske inte så smickrande för mig – men effektivt.

Jag märkte snart att hälsingarna känt sig välkomna av traktens befolkning. Ett rörande bevis härför var, att alla kompaniets mannar regelbundet bjöds på söndagskaffe, varvid man samlat ihop servis från många gårdar och bakat kakor och bullar i imponerande antal.

När regementspastorn någon gång kom på korumbesök, ordnades ett enkelt altare i sluttningen ner mot det lilla vattendrag som bredde ut sig nedanför gårdarna. Soldaterna satt i gräset i en vidlyftig halvcirkel och bakom fanns många av byborna.

Varje morgon skulle stilenlig vaktavlösning ske utanför "kompaniexpeditionen". Flaggan hissades, dock ej tretungad, medan den unge musikvolontären, som ingick i kompaniets stab, utförde korrekt trumpetande.

Övningar planerades och utfördes med allvar såväl inom det egna gebitet som i bataljons- och högre förband. Bland annat skedde samverkan med stridsvagnar. Under rådande förhållanden var säkerhetsbestämmelserna lättade. Vi hade till exempel möjlighet att skjuta skarpt med kulsprutorna mot mål i en stor myr i vår närhet.

Så en augustidag var det dags för hemtransport. En stor del av byns innevånare hade samlats och kantade avmarschvägen. Jag satt på min häst bredvid och lät mannarna, hästar och fordon dra förbi. I täten gick den lilla sta-

13. kspkompaniet I 14 i Värmland 1941. Vaktavlösning med hornsignaler vid "kompaniexpeditionen".

ben med trumpetaren först. Han var duktig på att blåsa fina signaler, som alltså efterhand tonade bort. Innan jag red ifatt mitt kompani, hade jag tillfälle, att "högröstat" uttala varmt tack till dem som samlats att ta avsked.

Så gick marschen över Karlanda och mot ilastningsplats Osebols station. Tågsättet skulle köras fram först dagen därpå. Kompaniet kunde alltså få en välbehövlig vila och gick i bivack i skogen nära en liten tjärn söder om Sulvik.

Vid stranden låg några sommarstugor, där fritidsverksamhet pågick. Kompaniadjutanten, som ju tidigare rekognoscerat i trakten, hade bland annat överenskommit om ett rum – nattlogi – för mig. När jag så småningom kom dit, råkade jag rätt in i den gladaste av kräftskivor. Vilket värmländskt mottagande som mötte mig! Men, men – för mig gällde det denna gång att rejält ransonera bland de goda dryckerna. Inom parentes vill jag nämna det säregna i, att jag i detta fiskaregäng cirka ett år senare fick flera goda vänner och jaktvårdskämpar.

Nåväl – dagen därpå var godsvagnarna och personvagn framkörda. Tåget kunde ohejdat stånka iväg mot garnisonsorten Gävle.

*

Fältregementet I 14 i Värmland 1941. Chefen för 14. kompaniet Gunnar Fernquist (till vänster) och författaren, som chef för 13. kompaniet, vid samövning med stridsvagnsförband.

Det dröjde till i juli 1943, innan jag åter kom till Värmland. Fältregementet I 14 (ännu hette det inte brigad), skulle grupperas i Torsbyavsnittet. Jag ingick som chef för 1. skyttekompaniet.

Personligen hade jag anvisats förläggning i en stor villa med trädgård. "Värdinnan" var inte särskilt förtjust i "militären". Förband från Västergötland hade tidigare spikat i och ställt nötande sängar mot de dyrbara tapeterna. I det högt belägna och bästa jordgubbslandet hade man grävt stå- och förbindelsevärn.

Truppen låg i tält men med riklig tillgång på virke, så hade händiga grabbar raskt ordnat med bra trägolv och praktiska ställningar.

Övningarna skedde dels plutons- och troppvis, dels i kompani- och i bataljonsförband. Stor vikt lades vid försvar intill de rejält påkostade stridsvagnshindren. Motstötar förbereddes i riktning norska gränsen. Vid Lekvattnet fanns stödjepunkt "Cigarren", som skulle kunna avlastas eventuellt fientligt tryck. Motanfall mot Röjdåfors var en annan uppgift.

Soldaterna fick god orientering i det utrikespolitiska läget. Bataljonschefen, majoren Einar Jakobsson, ledde den detaljen på ett instruktivt sätt.

En särskild episod har lägrat sig i mitt minne. Fördelningschefen Henry Peyron var på inspektion och ville beträffande mitt kompani se granatkastartroppen i arbete. I de möjliga förberedelserna hade vi kunnat skjuta märkskott – plus och minus – och låg rätt i sida och längd med granatnedslagen.

När jag ställt upp troppen och skulle lämna av, så vinkades detta bort av en officer i generalens sällskap.

Bataljonschefen major Einar Jakobsson informerar om det utrikespolitiska läget med delar av bataljonen.

Nåväl, höjdarnas granskning av skjutningen gick bra. Granatkastartroppen avgav verkningseld nästan direkt. Uppvisningen avbröts, manskapet ställdes upp igen och något förvånad fick jag en skrapa för att jag inte avlämnat till fördelningschefen. Den nyss nämnde stabsmedlemmen gick raskt fram till Peyron och förklarade situationen. Generalen bad om ursäkt, kom fram till mig och skakade hand – varefter missförståndet var avklarat. Troppen kunde avnjuta ett välförtjänt inspektionskaffe med extra bulle.

Månaden september var inne och det blev mycket tal om avlösning. Efter en tid fick vi också order att förbereda hemtransport, utökad städning, kontroll av platser för lagring av särskild förläggningsmateriel med mera.

Kvällen före avgångsdagen stod jag med kompaniet uppställt och gick igenom de avslutande anvisningarna för morgondagens verksamhet. Då nalkades en bullrande motorcykel och med den bataljonsadjutanten, som överlämnade en kort skrivelse. I ficklampans sken kunde jag läsa, att rege-

Fältregementet I 14 i Värmland 1943. Här förberedelser inom I. bataljonen inför avlämning till fördelningschefen. Författaren (till vänster) och löjtnant Sven Bratt framför sina kompanier.

ringen beslutat förändra reglerna för den tyska permittenttrafiken genom Sverige. Oroligheter kunde väntas och hemtransportorder återkallades tills vidare. Förbanden skulle kvarstå i full beredskap.

Jag fick ange nya direktiv för kommande åtgärder. I det svaga skymningsljuset kunde jag inte se männens ansikten men jag hörde ett stilla mummel.

Ja, så var det. Soldatens vardag. Hälsingar i beredskap.

Nåväl, det dröjde inte så många dygn, förrän ilastning kunde ske vid Oleby station söder Torsby.

Tågen puffade österut mot Gästrikland.

Snart var jag åter som chef på mitt gamla kära 4. kompaniet, nederst i A-kasern.

ETT PAR ÅTERKOPPLINGAR

av Knut Björkenstam

Regementschefernas vapensköldar

I boken "Så minns vi Kungsbäck" från 1998 skrev jag om vapensköldarna som satt i trapphuset i kanslihuset. Numer hänger de i Soldathemmet och pryder väggarna i anslutning till trappan upp till mässen.

Jag ställde frågan: när kom sköldarna till? Nu tror jag mig veta svaret efter att ha läst del 1 av Kungl Jämtlands fältjägarregementes historia, ett verk som kom ut i december 2001.

I kanslihuset vid Fältjägarna finns sköldar motsvarande dem som vi har. Fältjägarnas sköldar togs fram i början av 1900-talet på initiativ av dåvarande löjtnanten vid regementet Henning Stålhane. Denne blev sedermera chef för vårt regemente (1923–1932). Det faller sig således naturligt att härav dra slutsatsen att det var överste Stålhane som från sitt ursprungsregemente i Östersund förde över traditionen med chefernas vapensköldar till vårt regemente. Frågan torde nu ha blivit nöjaktigt besvarad och kan avföras från "åtgärdslistan".

Hangöbataljonen 1941

I förra årets Bocken var införd en artikel om den svenska frivilligbataljonen under Hans Berggrens befäl, den så kallade "Hangöbataljonen". Från jägmästare Kurt Antskog fick jag i januari i år ett klipp ur Hufvudstadsbladet (Helsingfors, 5.12 2001) som erinrar om att 60 år i december 2001 förflutit sedan finnar och svenskar befriade Hangö.

Kurt Antskog är vice ordförande i Sverigeavdelningen av Nylands Brigads Gille. Han växte upp i sydvästra Finland och var som yngling med vid fronten vid Hangö. Där låg han med andra i samma ålder framför fronten för att släcka skogsbränder orsakade av den ryska artillerielden. Enrollerad i Försvarsmakten kom Kurt Antskog att göra sin plikt vid fronten i öster.

Kurt Antskog är medlem i I 14 S.

Hangö fritt i 60 år

HANGÖ I går hade det gått 60 år sedan de första finländska trupperna, i det här fallet 3:e gränsjägarbataljonen, tågade in i Hangö i december 1941 efter att de ryska ockupanterna evakuerats. En mycket stor del av Hangö låg då i ruiner eftersom ryssarna före sin reträtt gav 500–600 man uppgiften att minera och förstöra Hangö, också stadshuset och kyrkan. Stadshuset hade då använts som administrativ byggnad för åtminstone de ryska sjöstridskrafterna.

I HUVUDET PÅ EN GAMMAL HÄLSINGEBOCK

av Urban Gjerulf

När man kommit så långt i livet att man minns en massa roliga episoder och händelser eller minns gamla kamrater och kollegor, men innan man är på väg in i glömskans "ickevärld", då gäller det att delge sina närmaste allt roligt man haft förmånen att få uppleva. Även om det naturligtvis funnits många "up and down" som det heter på swinglish. Här sitter jag nu på min ljugarbänk längst ner i Skåne och minns mitt gamla fina bygderegemente – Kungl. Hälsinge regemente. Nedmonteringen började redan när man tog bort "Kungl."!

I 14 – K 14!

Fram till och med sent 50-tal hade vissa regementen fortfarande hästar. Infanteriet för anspända plutoner samt artilleriet som till viss del var anspänt. Det betydde att befälskårerna fick utbildning i hästeriet. På Karlberg ingick ridning som ett moment för stärkande av modet, som testades vid terrängritterna. Terrängritten ersattes senare i officersutbildningen av att kadetterna skulle göra tre fallskärmshopp – mer eller mindre frivilligt.

På de anspända regementen, som fanns under 50-talet, förutom kavalleriet, bedrevs mer eller mindre ridutbildning med viss tävlingsverksamhet. Gävle har sedan lång tid varit en hästintresserad stad, med en fältrittklubb, ett travsällskap och en ridskola vid Tolvfors. I november varje år organiserades Hubertusjakt men aldrig i den ursprungliga brittiska formen med hundar jagandes en eller flera rävar.

Vid Hubertusjakten 1954 var jag räven (med en rävsvans bunden vid min vänstra axel) och fanns gömd i närheten av Skansen på regementets övningsfält. Ett femtontal ryttare hade samlats för att hedra jaktens skyddshelgon – Hubertus. På ett tecken gav sig räven tillkänna och fältet satte efter i full galopp. Jakten gick över Stora fältet mot Backa by och sedan in i en del skogsdungar för att dyka upp i dimman på de öppna fälten igen. Ryttarna skulle hålla sig bakom The Master och mellan de båda sidoryttarna – piqueurerna. Alla hinder, som fanns i form av gärdsgårdar, staket, diken eller buskridåer, togs mestadels utan svårighet även om det blev en och annan "avsittning", men inga skador, varken på hästar eller ryttare.

Vid slutet av den långa ritten vidtog själva jakten på räven. Master höjde armen och signalen "halali" blåstes eller skreks ut och det blev en vild jakt efter mig/räven. Jag skymtade löjtnanten Pålle Strömberg på Duncan alldeles bakom mig. Men så hände något och kapten Olle Barkander på Patrik hann upp mig och slet rävsvansen från min axel. Det blev, som avsett, en oblodig jakt, men ansträngande och svettig för både hästar och ryttare.

Segraren Olle Barkander, "räven" och "konkurrenten" Paul G Strömberg.

Nu blev det samling runt stockvedsbrasan efter att sadelgjordar med mera lossats och hästarna fick skritta "ner sig". Ryttarna fick Hubertuskvistar i järnek av fru Margaretha Hammarsjö, maka till utbildningschefen. Ett glas värmande glögg avslutade årets jaktsäsong. Men efteråt när det "minglades" skulle man beskriva hur man tog *det* hindret eller varför man inte hoppade direkt utan försökte flera gånger eller förklara varför man var lerig på ryggen! Utöver de militära deltagarna fanns Gävles civila ryttare som målarmäster Lennart Lönn, fru Maine Lundell, fru R. Dingsjö, Blå Stjärnan Bibbi Nilsson med flera.

Vanligen hölls en Hubertusmiddag på kvällen. För vår del i Gävle blev det på officersmässen. Det var inget märkvärdigt med det mer än att mässföreståndarinnan, fröken Elsa, inte protesterade när deltagarna ställde sig på stolarna och med vänster fot på bordsduken – i stigbygeln – höjde en skål för Hubertus!

Jag vet att Hubertusjakter rids ännu idag, men hur omfattande de är vet jag inte, ej heller om man sätter en fot i stigbygeln när man skålar!

I 14 – ett motorregemente!

Hästarna försvann och det blev slut på klövjning, släpa och körning med tvåhjulskärran i blockterräng! In kom terrängbilen, lastbilar av olika typer och traktorer. Befälsutbildning erfordrades för den kommande rekrytutbildningen. Vissa ville dock lära sig snabbare och ordnade egen körträning, något som var nödvändigt!

En gång var jag beordrad som förare av en personbil (tidigt 50-tal) och kapten Rolf Jehnich skulle med. Min äldre regementskamrat var nog mer bevandrad i fint manér, språk, hästar och hundar än motorer. Efter ett tag tyckte min kollega att det var svalt i bilen varpå han drog upp kylargardinen fullt upp trots mina protester. Det var på den tiden då kylargardinen reglerades med en kedja som hängde ner på instrumentpanelen. Mina fänrikprotester godtogs ej, utan det skulle bli varmt i bilen!

Naturligtvis – efter ett tag kokade kylarvattnet, men det var bra, för det betydde värme! Och naturligtvis – efter ett tag blev det totalstopp! Där stod vi på en skogsväg. Mobiltelefoner fanns inte på den här tiden. Så där stod vi länge, länge innan vi kunde få hjälp. Enda kommentaren från min betydligt äldre kollega var att det var en – dålig bil! Eller en dålig fänrik!

*

Ett antal år senare skulle vår nye utbildningschef, överstelöjtnant Carl Eric Almgren, som skulle göra så kallad passagetjänst vid Hälsingarna, övningsköra. Vi hade som terrängpersonbil den gamla "Suggan", som blev en slags föregångare till Volvos "Valp". Suggan kunde vara besvärlig att växla med mera så visst behövdes det träning! Vid det här tillfället var det vinter med köldgrader.

Vi står några stycken på kaserngården, då vi plötsligt från C-kasernen hör ett väldigt oljud och fram från kasernknuten kommer en "Sugga" skuttande fram. Ett av regementets motorkunnigaste befäl, rustmästaren Börje Falk, springer fram mot bilen ilsket svärande, sliter upp dörren och undrar med hög och ilsken röst "—— vem f-n misshandlar bilen så här!!—".

På grund av kylan har rustmästare Börje Falks glasögon immat igen. Han får snabbt reda på att – "– Det är utbildningschefen, ser väl rustmästar´n, f–f–" i lika hög och ilsken ton.

Nåja, det hela klarades ut och det blev en lektion på stående fot, hur man växlar en "Sugga"!

*

I fråga om växling har jag fortfarande kvar ryckningar i armen efter några körningar mellan Karlsborg–Gävle på mitten av 50-talet. Löjtnanten Sten-Axel Wiberg och jag gjorde då befälskursen på FJS (Arméns Fall-

skärmjägarskola) och vid veckosluten åkte vi hem med Sten-Axels VW. Vid ett tillfälle då jag just hade gjort mitt så kallade örnhopp med en dålig landning – bakåtlandning – och vid kritiken efteråt av skolchefen major Carl-Olof Wrang fick tio armhävningar för detta, skulle vi nu hem till Gävle så fort som möjligt, trots den hjärnskakning landningen gav. Det blev ett skolexempel på samverkan mellan Sten-Axel och mig. Han skötte ratten och gaspedalen och jag skötte växelspaken! Med korta kommandon klarade vi ut samverkan och hemfärden bland annat på Hedesundaåsen med sina mjuka sandkanter blev väldigt snabb. Det blev ju en hel del växlingar, något som dagens bilförare knappast har en aning om med automatlådor i sina bilar!

Rubriken över detta lilla kåseri tillåter jag mig att kommentera:

- Vid en av Magdalena Forsbergs sista lopp vid OS höll hon på att packa ner sina saker i väskan efter målgång. Jag slötittade på TV och plötsligt tyckte jag mig höra Magdalena säga "bössa, mössa, mask"! Jag hoppade till och undrade om jag hört rätt! Det var ju en av de vanligaste minnespunkterna från "Gåsstes åtta punkter", som befälet hade som stöd i utbildningen av rekryter vid 60-talets slut och början av 70-talet. Soldaten skulle *alltid* ha nära sig hjälm, vapen och skyddsmask. Det var lätt att komma ihåg och kontrollera! Jag har senare hört uttrycket och det har då visat sig, att det funnits en koppling till I 14.

- Nu för tiden så är de flesta brev från försvaret som jag får, kallelser till årsmöten eller träffar på Regementets Dag. Det handlar om kamratföreningar från de ställen jag haft kontakt med under min aktiva period. En stilla undran – frånsett vissa skarpa, välutbildade förband synes det mig, som om försvaret består av generaler och hemvärnsbataljoner! Vad jag inbillat mig är att generaler måste ha väl utbildade stridsförband, tränade i modern krigföring, för att kunna lösa sina generalsuppgifter. Hemvärnsförbanden kan aldrig, med sin korta utbildning, bli moderna stridsenheter. Deras uppgift är ju att strida hemmavid!
  Men man kanske inte hänger med! Klart slut!

Är BOCKEN bra?
Visa den då för vänner och bekanta!

ELDDOPET I PORT SAID 1956

av Sven Olov Johansson

Suezbataljonen var Sveriges första fredsstyrka. Efter beslut i FN:s generalförsamling sattes den in i november 1956 för att trygga freden i Mellanöstern efter Suezkrisen. Den första missionen gällde att säkerställa fredliga förhållanden i Port Said under och efter den engelsk/franska evakueringen. Bataljonen bestod av 340 man och bland annat ingick följande personal, som vid inryckningen var placerad vid I 14 (grundutbildningen kan dock ha skett vid annat regemente).

Per-Olof (Ola) Englund, kapten, stabsredaktör vid batstaben
Inskr. nr. 30-60-31, född 13/2 1911, avliden
Börje Hans Olof Lif, menig, 2. komp, 2. plut.
Inskr. nr. 340915-753
Bengt Henrik Lorichs, löjtnant och plutch, 2. komp, 1. plut.
Inskr. nr. 142-4-47, född 2/7 1927
Rolf Sixten Nilsson, menig, 2. komp, 3. plut.
Inskr. nr. 350806-809
Carl Otto Bertil Nyberg, menig, 2. komp, 3. plut.
Inskr. nr. 1542-5-53, född 9/11 1933
Erik Wilhelm Persson, korpral, stabskomp, komptr.
Inskr. nr. 350823-755
Anders Einar Sparrstedt, kapten, batpräst
Inskr. nr. 3658-45-32, född 26/1 1911, avliden
Bror Richard Svärd, korpral, 2. komp, 1. plut.
Inskr. nr. 710-14-51, född 22/11 1931

Jag gjorde min grundutbildning vid I 3 men är numera medlem i I 14 S. Jag deltog som signalist i denna första FN-bataljon och har skildrat mina egna och mina kamraters upplevelser i boken "FN-Pionjärerna". Följande artikel är ett utdrag ur boken med betoning på I 14-soldaternas insatser. Boken kan beställas per tel. 08-778 60 42, eller e-post: fn-olle@swipnet.se – 100 kr inklusive porto för medlemmar.

Bakgrund

Mellanösternkrisen 1955–56 påminde på många sätt om dagens kris i samma område. (Den här artikeln är skriven i januari 2002). En skillnad är att då var det Israel som ställdes mot de omkringliggande arabstaterna, främst Egypten. Idag är det Israel och palestinierna som är – kan man kanske säga – de två kombattanterna.

Krisen förvärrades sommaren 1956. Den 19 juli tog USA tillbaka ett tidigare löfte om ett lån till byggande av den stora dammen vid Assuan i södra Egypten. Motdraget från Egyptens president Nasser kom snabbt. "Egypten nationaliserar det engelsk-franska Suezkanalbolaget", förklarade han en vecka senare i ett tre timmar långt tal i Alexandria.

Nationaliseringen av Suezkanalen skakade naturligtvis England/Frankrike och utlöste en mycket allvarlig kris i hela västvärlden. England ville bevaka sina politiska intressen i området och Frankrike var mitt upp i Algeriets befrielsekamp och ville gärna störta Nasser. Förhandlingar med Egypten gav inget resultat. I slutet av oktober 1956 gick först Israel och sedan England/Frankrike till attack mot Egypten och besatte på några få dagar Gazaområdet, Sinaihalvön, Port Said och delar av norra Egypten. Suezkanalen blockerades av ett 20-tal sänkta båtar.

Krigsutbrottet togs naturligtvis upp i säkerhetsrådet. USA och Sovjet krävde ett omedelbart eld upphör och tillbakadragande av trupper men England/Frankrike lade in sina veton! Samtidigt pågick Ungernkrisen. Världen höll andan – var FN helt satt ur spel?

FN-beslut om den första fredsstyrkan

Dag Hammarskjöld tog emellertid under hand kontakt med Jugoslavien och lyckades få den jugoslaviske rådsmedlemmen att inkalla ett extra möte med generalförsamlingen den 1 november. Vid detta möte antogs en resolution om omedelbart eld upphör, som den 4 november kompletterades med ett beslut om att för första gången inom FN:s ram organisera en fredsstyrka, som skulle övervaka en fredlig lösning av Suezkrisen. Beslutet stöddes av 57 jaröster – ingen emot! Styrkan fick namnet UNEF – United Nations Emergency Force. Chefen för UNTSO, generalmajor E L M Burns blev chef för fredsstyrkan. Eld upphör beordrades från och med midnatt följande dag av Storbritannien, Frankrike, Egypten och Israel.

Snabbt beslut av den svenska regeringen

Natten mellan den 5 och 6 november beslöt regeringen i en extra konselj att ställa en svensk bataljon på 340 man (frivilliga) till FN:s förfogande samt anvisade tio miljoner kronor (drygt 200 miljoner i dagens penningvärde) för att täcka kostnaderna. Till överste och bataljonschef för FN-bataljonen utsågs Ingemar Stevenberg från Kronobergs regemente samt till major och stf chef Bertil "Buster" Reuterswärd från Svea livgarde. Reuterswärd blev också chef för förtruppen. Arméstaben fick här en helt ny uppgift att lösa – att organisera en fredsstyrka av frivillig personal och inom UNEF:s ram se till att den kom på plats i Egypten. Bland cirka 3000 ansökningar togs först 40 man ut till en förtrupp och sedan 300 till en huvudstyrka. Kontraktstiden var sex månader, fram till maj 1957. Beväpningen bestod av kulsprutepistol m/45, pistol m/40, 18 kulsprutor och 12 granatgevär.

Klubbföraren avtackar författaren efter dennes föredrag vid I 14 S höstmöte 2001. Foto: Bo L Grawe.

Den första missionen gällde Port Said

Den 18 november transporterades förtruppen till Neapel och den 21 november landade den i Abu Suweir i Egypten. Den 10 december var hela den svenska FN-bataljonen (Suezbataljonen) samlad i Port Said där Suezkanalen mynnar ut i Medelhavet.

Med andra ord: Drygt en månad efter FN-beslutet var den svenska FN-styrkan på plats, beredd att sättas in i bevakningsuppgifter! Då blev ändå huvudstyrkan försenad en vecka i Neapel på grund av dåligt flygväder.

Infrastrukturen var till stora delar utslagen. Den första förläggningen, en delvis förstörd skola, saknade el och den var omgiven av decimeterhögt avloppsvatten. FN-styrkorna i Port Said bestod i huvudsak av förband från de nordiska länderna, förutom Sverige, DANOR-styrkan (från Danmark, Norge) och ett finskt kompani samt en colombiansk trupp. Generalsekreterare Dag Hammarskjölds order var: *FN-styrkorna skall upprätthålla lugn och ordning samt säkerställa fredliga förhållanden i staden i samarbete med lokala myndigheter under tiden före och under de brittisk-franska styrkornas evakuering från Suezkanalområdet.*

Per-Olof (Ola) Englund, vår stabsredaktör

Förutom stabsredaktör var Ola även "TT:s utsände" och sände regelbundet rapporter till sin hemmaredaktion. I sin dubbla roll som stabsmedlem

och TT-redaktör kunde han många gånger lämna sakliga besked som motvikt till kvälls- och veckotidningarnas många gånger braskande rubriker och överdrivna reportage.

Han har dessutom redigerat minnesboken "I UNEF:s tjänst med första svenska FN-bataljonen i Främre Orienten november 1956–maj 1957". Boken är naturligtvis ett viktigt militärhistoriskt dokument. I bokens slutord säger Ola bland annat:

Att minnas, det är vår förmåga att snabbare än ljuset kunna förflytta oss i tid och rum, att när som helst vi önskar det utan fysisk möda kunna vandra vägar, där vi förut satt vår fot, att på nytt kunna söka oss tillbaka till en tidigare upplevd miljö och med våra sinnen åter förnimma dess speciella färger, ljud och dofter".

Löjtnant Bengt Lorichs visar att "det svenska stålet fortfarande biter" och blir slottsherre

Abu Suweir i Egypten, en före detta engelsk RAF-bas belägen mellan Kairo och Port Said, blev första anhalten och samlingsplats för de olika ländernas UNEF-styrkor. När den svenska styrkan kom dit möttes den av misstro och underskattning från de andra länderna vars soldater i många fall deltagit i andra världskriget.

Bland annat kanadensarna var yrkessoldater och hade inga höga tankar om "de svenska bondpojkarna". "På natten sover väl era vaktposter eller också springer de in i förläggningen så fort de hör en hund eller hyena tjuta!" Så gick snacket bland kanadensarna på mässen. Löjtnant Bengt Lorichs, då nybliven världsmästare i militär femkamp och chef för 1. pluton, 2. komp, ilsknade till och bad den kanadensare, som sagt dessa förklenande ord, att följa med på en inspektionstur. Han accepterade och med raska steg gick de till den svenska förläggningen. Klockan var över 22.00 och total mörkläggning rådde. Cirka 20 meter från vaktposten fick de höra ett skarpt "Stanna henna" (halt) åtföljt av ljudet av en kpist som osäkras. De båda "inkräktarna" stannade omedelbart, troligen något skakade över att så snabbt stå framför ett skjutklart vapen. Löjtnant Lorichs presenterade sig för vaktposten. Efter den demonstrationen ändrade kanadensarna uppfattning om de svenske. När jag fick höra talas om händelsen nästa dag föreslog jag att vi skulle översätta Tegnérs "Karl XII" till engelska, kanske med lite ändrad text, till exempel: "Hur svenska stålet biter, kom låt oss pröva på, ur vägen kanadicker, friskt mod ni gossar blå!" Nåväl, det blev aldrig någon översättning, och tur var kanske det. Den kanadensiska krigaräran tålde nog inte sådana skämt.

(fortsättning följer i Bocken 2003)

"GYLLENKROK VET VÄGARNA"

Försvarsmakten, kartorna och militärassistenten vid Lantmäteriet

av Tomas Bornestaf

Kartor, eller mera heltäckande geografisk information, har i alla tider varit av stor betydelse för militär verksamhet i fred som i krig. Karl XII:s omdöme om sin generalkvartermästare från 1706, Axel Gyllenkrok, "Gyllenkrok vet vägarna" var ett viktigt erkännande av betydelsen av den geografiska informationen.[i] Goda kunskaper om kommunikationer, landets beskaffenhet, goda förläggningsområden och ekonomiska förhållanden gav bland annat möjligheter till både överraskande rörelser och ett väl fungerande underhåll av trupperna.

Brister i det geografiska underlagets aktualitet har förorsakat större eller mindre katastrofer. Den USA-stödda invasionen på Kuba i april 1961, den misslyckade landstigningen i Grisbukten, hade planerats på kartor från 1800-talet. Robotträffen på den kinesiska ambassaden i Belgrad under Natobombningarna uppgavs i media vara föranledd av icke aktuellt geografiskt underlag. Förhållandet bekräftades av att det inom några få timmar efter den fatala "träffen" i ambassaden kom en förfrågan till vårt militära högkvarter om den svenska beskickningens i Belgrad belägenhet. I skrivande stund sägs det att det amerikanska fartyg som skulle föra svenska amfibiestridskrafter till NATO-övningen Strong Resolve i Polen överraskades av att finna något oidentifierbart långsträckt föremål på radarbilden när man gick in i Öresund. Man girade 180° och valde att gå igenom Stora Bält... Öresundsbron fanns inte på de amerikanska sjökorten...

Upptäckten av att en främmande makt på något sätt har skaffat sig detaljerade kunskaper om geografiska förhållanden som kan utgöra en fördel vid en konflikt har alltid väckt vederbörlig oro. I april 1944 upptäcktes vid en tullvisitation av tyskt gods till trupperna i Norge tusentals detaljerade kartor (bild 1) över mellersta och norra Sverige. Detta bidrog till att beredskapen vid staber och förband i Sverige skärptes samt att omgrupperingar av förband ägde rum.[ii]

När de sovjetiska "spionkartorna" (bild 2) blev allmänt kända i början på 1990-talet följde ett omfattande spekulerande bland annat mot bakgrund av den speciella information som fanns påtryckt på vissa kartor. Statliga och administrativa institutioner, militära anläggningar och kommunikationsinstallationer, detaljerade djupbestämningar av vattendrag och omfattande skriftliga informationer till exempel stenhus- respektive trähusbebyggelse var några av de militärt intressanta upplysningar som kunde erhållas från kartorna. Men något som vi önskat hålla okänt för en främmande makt var

Bild 1.

det inte. Senvintern 2002 blev de sovjetiska militära kartorna återigen en stor nyhet. Nu var det kartor med påtryckta rekognoseringsresultat som "dök upp". De nu beskrivna behandlade Stockholms- och Karlskronaområdena. Man får väl på goda grunder anta att motsvarande påtryckt finns över andra områden. Var de mystiska långtradarna även bemannade med kartrekognosörer? Vid ett besök vid det militära kartverket i Prag 1999 visades jag kartor över Tjeckien med en kartografi som var mycket lik de "sovjetiska spionkartorna". Då jag påpekade detta förhållande fick jag ett snabbt och mycket spontant svar från min värd, den tjeckiske översten: "Den typ av kartor hade jag produktionsansvaret för – över Frankrike"! Fördelning av uppgifter och samarbete inom dåvarande Warschawapakten!

Geografisk information *är* och *har* genom alla tider varit av stor betydelse för varje lands krigsmakt. Det är då inte oförståeligt att Sveriges sista militärassistenttjänst fortfarande finns, och under överskådlig framtid kommer att finnas, just vid Lantmäteriet – landets största producent av geografisk information.

Militärassistenttjänsten vid Lantmäteriverket, LMV, före år 1975 Rikets allmänna kartverk, RAK, inrättades 1937 i samband med att RAK övergick från en blandad militär-civil organisation till en helt civil. Militärassistenten blev nu chef över en militärgeografisk avdelning inom RAK. I över ett hundra år hade då den topografiska kartläggningen varit en militär angelägenhet och utförts inom enheter som Fältmätningskåren, Fältmätningsbrigaden, Topografiska kåren, Generalstabens topgrafiska avdelning och slutligen genom RAK under ledning av chefen för Generalstabens topografiska avdelning.[iii] Organisationen, antal tjänstgörande och inriktning av arbetet

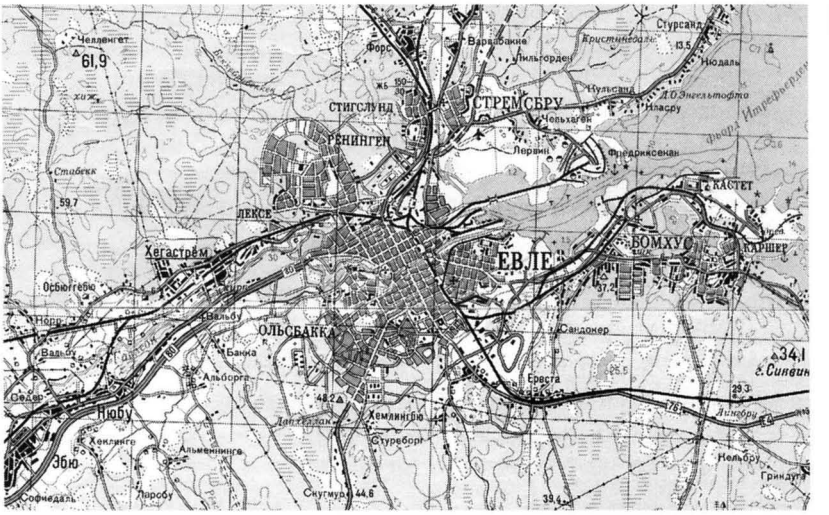

Bild 2.

vid den militärgeografiska avdelningen inom RAK/LMV har naturligtvis varierat under åren. Under beredskapstiden utreddes tillhörigheten ånyo och utredaren föreslog en återgång till att inordna RAK under försvarsväsendet. Dessa tankar vann inget gehör, RAK förblev civilit och de militära kartfrågorna skulle nu lösas inom RAK genom att man där organiserade en särskild militärbyrå under ledning av militärassistenten.

Idag är det Totalförsvarsenheten, inom Lantmäteriets division Landskaps- och fastighetsdata, som utgör kontinuiteten i den fortsatta samverkan mellan Försvarsmakten och Lantmäteriverket. Försvarsmakten är Lantmäteriets största enskilda kund och anskaffar olika produkter och tjänster för nära 40 miljoner kronor årligen. För närvarande tjänstgör tio personer på enheten, militärassistenten kommenderad från Försvarsmakten och nio tjänstemän från Lantmäteriverket. Enhetens tre kärnverksamheter utgörs av Beredskap, Sekretess och Säkerhet. I beredskapsdelen ligger bland annat ett omfattande arbete med att upprätthålla en kapacitet för att kunna möta Försvarsmaktens krav på aktuell geografisk information i stora mängder på olika medier – digitala produkter och tryckta papperskartor. Sekretessdelen innebär att geografiskt material granskas med hänsyn till de krav som lagen om skydd för fastighets- och landskapsinformation ställer. Säkerhetsuppgiften innebär att Lantmäteriets hela säkerhetsverksamhet organiseras och leds från totalförsvarsenheten.

Namnet på enheten – Totalförsvarsenheten – visar att verksamheten vid sidan av arbetet för Försvarsmakten även innefattar stöd till de civila delarna av totalförsvaret. Här har under de senaste åren ett mycket fruktbart samarbete ägt rum inom den av de 18 totalförsvarsfunktionerna som benämns

Landskaps- och fastighetsinformation. Lantmäteriet har här det sammanhållande ansvaret och samordnar stödet från de övriga myndigheterna inom funktionen – samtliga regionala lantmäterimyndigheter, Sveriges geologiska undersökning (SGU), Sjöfartsverket (SjöV) och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI). I skrivande stund pågår som intensivast utredningsarbetet för en omstrukturering av de civila delarna av totalförsvaret. Den säkerhetspolitiska utvecklingen och den kraftigt förändrade Försvarsmakten gör att ändringar i utformningen av de civila delarna av totalförsvaret är nödvändiga. När 2002 års Bocken föreligger i tryck är med största sannolikhet besluten fattade och förändringarna i full fart.

Inom Försvarsmakten handläggs all geografisk informationsverksamhet sedan några år i Krigsförbandsledningens GeoInfosektion. Totalförsvarsenheten ingår i den "virtuella organisation" som finns kring GeoInfosektionen. Den tekniska utvecklingen, främst datoriseringen, har påverkat den geografiska informationstjänsten inom alla områden – insamling, bearbetning, lagring och presentation. För att kunna möta de nya och utvidgade kraven avseende digital information inrättades under slutet av 1990-talet, i samverkan mellan myndigheterna Försvarsmakten och Lantmäteriverket, ytterligare en enhet inom Lantmäteriet Geo SE (Geografisk StödEnhet) som placerades inom divisionen Metria och geografiskt i Stockholm.

Försvarsmakten har idag genom avtal med utländska producenter av geografisk information – militära och civila – tillgång till aktuell information över de områden där en svensk militär insats kan komma att äga rum.

Genom åren har 17 officerare tjänstgjort som militärassistenter vid RAK/LMV. Vad jag kan utläsa av de fotografier av dessa som finns i mitt tjänsterum är det översten Gorm Wigforss och "överteckнad" som har direkt anknytning till Hälsinge regemente. Men min efterträdare kommer också från regementet; under år 2002 tillträder överstelöjtnanten Börje Wallgren tjänsten som militärassistent vid Lantmäteriet.

Många kamrater har vittnat om för- och nackdelar med att "lämna" den militära tjänsten. Ett kamratskap sammansvetsat i ur och skur kommer lite vid sidan. Men jag vill främst påpeka fördelarna, och då framför allt betona värdet för Försvarsmakten och landets officerskår att vi på detta sätt får möjligheten att *arbeta* inom civila myndigheter, företag och institutioner. Möjligheterna är oändliga att i vardagsslitet kunna skapa förståelse för Försvarsmakten och dess personal, vårt sätt att leda verksamhet och vårt sätt att ta itu med och fullfölja ålagda uppgifter.

[i] Läs mera i Alf Åbergs *Av annan mening Karolinen Axel Gyllenkrok*

[ii] Sveriges militära beredskap 1939–1945 s. 507

[iii] Läs mera i Lars Ottossons och Allan Sandbergs *Generalstabskartan 1805–1979* Kartografiska sällskapet 2001 *s. 12 ff och s. 55 ff*

EN HEMVÄRNSMUSIKKÅR JUBILERAR

av Knut Björkenstam

Musik och militär verksamhet har under seklers lopp hängt samman. Från början var musikerna med sina trummor eller trumpeter chefens instrument för att vidarebefordra order. Under 1700-talet samlades musikerna ihop till harmonikårer. Dessa betalades ofta av regementets egen personal. Särskilda musikkassor bildades för detta ändamål. I och med 1901 års härordning övertog staten ansvaret för musikkårerna som då var 59 stycken. En stor reducering ägde rum som en följd av 1925 års försvarsbeslut. Under andra världskrigets beredskapsår sattes flera musikkårer upp, bland annat inom luftvärnet och Flygvapnet. Musikkårernas antal blev nu 44.

År 1957 organiserades militärmusiken om. Antalet kårer minskades till 25 och den svenska stämbesättningen med bland annat ventilbasun och esskornett försvann. "Soundet" blev mer internationellt med saxofoner (som dock redan funnits inom Flygvapnets musikkårer), oboer och fagotter. Det definitiva dråpslaget mot svensk militärmusik kom 1971 då den avskaffades och ersattes av Regionmusiken.

Sedan gick det snabbt utför. År 1988 blev det länsmusik vid de regionmusikavdelningar som alltfort fanns kvar och som också kunde spela i militära sammanhang. Hur det är i dag torde vara de ärade läsarna bekant. Som tur är finns Marinens musikkår i Karlskrona (Försvarsmaktens enda yrkeskår) och de tre värnpliktiga musikkårerna. Härutöver finns, och det är nog tur det för den svenska militärmusikens fortbestånd, alla våra hemvärnsmusikkårer från Luleå i norr till Ystad i söder. En av dessa är Flygvapnets hemvärnsmusikkår i Gävle.

De första musikkårerna inom hemvärnet sattes upp redan 1940, samma år som hemvärnet bildades. Därefter har antalet kårer skiftat, stundom har det ökat, stundom minskat. I dag finns ett drygt trettiotal musikkårer inom hemvärnet.

År 1916 bildades i Gävle Bomhus musikkår. Ur denna bildades 1972 hemvärnsmusikkåren i Gävle. Den kan således i år se tillbaka på en trettioårig verksamhet i "Kungl Majestäts och Kronans tjänst". Jämsides med Bomhus musikkår fanns från och med 1909 Kungl Hälsinge regementes musikkår fram till dess nedläggning 1957. Då ersattes den av regementets kamratförenings musikkår under ledning av förre musikfanjunkaren vid regementet Erik Åkerlund. Tyvärr upplöstes denna musikkår redan 1962. Om kåren står att läsa i Bocken 1973–1974.

Så länge Hälsingarna fanns kvar i Gävle kom hemvärnsmusikkåren att medverka vid många tillfällen. Inte minst blev detta fallet efter 1980 då re-

Hemvärnets musikkår under ledning av musikkapten Hilmer Kadesten spelar utanför Silvanum i Gävle i samband med öppnandet av en jubileumsutställning den 28 april 1974 inför regementets 350-årsjubileum.

Foto: Knut Björkenstam.

Hemvärnets musikkår spelar på Armémusei gård inför högvaktens avmarsch den 7 augusti 1983. Hemvärnstrumslagare Leif Hållander.

Foto: Knut Björkenstam.

Den 23 september 1995 svarar hemvärnsmusikkåren för musik i högvakten. Här ses musikkåren på Hamngatan med Sanna Thonström i spetsen.
Foto: Knut Björkenstam.

gionmusikavdelningen i Falun skulle "profileras" på annat än att spela i militära sammanhang. Sedan dess har stadens hemvärnsmusikkår, från den 1 juli 1993 benämnd Flygvapnets hemvärnsmusikkår Gävle, betytt mycket för musiklivet i såväl militära sammanhang som civila, inte bara i Gävle utan i hela länet. Den har också nått sådan musikalisk och exercismässig standard att den flera gånger fått spela i högvakten i Stockholm, något som inte är alla hemvärnsmusikkårer förunnat. Musikkåren deltog också i Swedish Army Tattoo i Stockholm i september 2000.

Personligen har jag, sedan barnsben road och intresserad av militärmusik, haft mycket stort utbyte av hemvärnsmusikkåren. Jag minns särskilt Leif Hållanders diskussion med mig 1981 om att få regementet intresserat för kårens verksamhet, bland annat vad gällde anskaffning av hemvärnstrumslagargehäng, stav och lyra. Även med Ingvar Hansson har jag under senare år haft en bra kontakt.

Då kårens nuvarande stödförband, Kungl Upplands flygflottilj (F 16) i Uppsala, snart skall läggas ner är det väsentligt att kåren "hängs upp" på annan militär enhet. Viktigt är också stödet från Gävleborgsgruppen, vårt regementes arvtagare och traditionsbärare, så att musikkåren, på sitt sätt arv-

tagare till regementets musikkår, får leva vidare och med sin musik kan sprida glädje och feststämning omkring sig.

Militärmusiken med allt vad den representerar är en del av vårt kulturarv. Den musikarten har vi råd att behålla. Den måste vi behålla. Hemvärnets musikkårer med deras stora geografiska spridning och ofta med anknytning till före detta garnisonsstäder utgör den väsentligaste garantin härför.

Flygvapnets hemvärnsmusikkår Gävle önskas lycka till inför framtiden. Marsch framåt!

FLYGVAPNETS HEMVÄRNSMUSIKKÅR SPELAR PÅ SAAB

Ingvar Hansson

SAAB Aero Space i Linköping hade engagerat Flygvapnets hemvärnsmusikkår i Gävle att svara för musiken i samband med att den senaste versionen av JAS 39 Gripen, den så kallade C-versionen, överlämnades till Flygvapnet.

Ceremonin ägde rum fredagen den 6 september 2002 i närvaro av bland andra representanter för Försvarsdepartementet, ÖB, chefer inom Flygvapnet samt ett stort antal utländska militärer.

Musikkåren hämtades på morgonen av ett av Flygvapnets Herculesplan på Rörberg (Gestrike airport i Gävle), mellanlandade på F 16 i Uppsala för att hämta representanter för Flygvapnet och flögs tillbaka till Rörberg på eftermiddagen.

Musikkåren spelade först marschmusik i drygt en timme i samband med att gästerna anlände. Därefter följde själva ceremonin. SAAB hade särskilt beställt "Dessa fantastiska män i sina flygande maskiner". Fanfarer och marschen "Under blågul fana" ingick också i ceremonin.

Musikkårens framträdanden i Linköping leddes av flottiljtrumslagare Pia Andersson.

TRADITIONSVÅRD I NEDRIVNINGENS TID

av Jan von Konow

Kunskapen om det förflutna hjälper oss i vår hantering av nutiden och låter oss förhoppningsvis att med förtröstan se framtiden an. Med andra ord, och rakt på sak: historien ger oss nycklarna till den tid som är och till den tid som kommer. Insatt i ett militärt sammanhang är detta förklaringen till varför krigshistoriskt studium alltid varit så betydelsefullt, inte bara för att kunna bedöma taktiska problem och lära av befälhavares beteenden utan också för att komma krigsmaktens innersta värden och dess särpräglade kultur in på livet.

Till det senare hör traditionskomplexet, både dess struktur och det sätt på vilket det bör vårdas. Hur långt kan man exempelvis tänja ut traditionslinjer utan att de brister? Hur hårt går det att pressa traditionsarvet utan att det suddas ut?

Frågorna har sitt givna berättigande efter det senaste försvarsbeslutet (FB 2000). Till de kvantitativa beskärningarna – som hårt drabbat armén – skall läggas de immateriella skador som åsamkats med utplånande av gamla bygderegementen. I dem förkroppsligas nämligen ett koncentrat av värdebegrepp, beteendemönster, historisk kontinuitet, lokala sedvänjor, yrkesetik samt förankring i hembygden och dess människor – ett ideellt komplex, omätbart till sitt väsen, dolt bakom datamaskineriets och tabellverkens livlösa uppgifter men lika fullt ett sammanhållande kitt, något av en *livsnerv*. Man kan därför ställa frågan hur mycket en armé kan uthärda av nerbrytande åtgärder utan att förlora sin identitet och sin integritet. Hur stor skada kan en nerv ta innan den förtvinar? Det är här som begreppet *Traditionsvård* kommer in i sammanhanget.

Det behövs knappast någon djupare kunskap för att förstå hur påfrestande ingreppen kommit att bli för arméns traditionsarv, ämnet för denna studie. Den situation som nu uppstått har ställt traditionsvården på extremt hårda prov. En organisatorisk urholkningsprocess har tvingat fram åtgärder inom traditionsvården, som i en del fall fått många att uppfattas som diskutabla. Strukturförändringarna är emellertid så omvälvande, att utmanande lösningar av problemen inte går att undvika. Därtill är den känslomässiga fixeringen alltför stark. I särskilt komplicerade fall har det alternativ försökt att väljas, vilket har uppfattats som det bästa – eller hellre sagt: det minst dåliga. Jag talar här om arbetet inom Försvarets Traditionsnämnd. Att slå vakt om ett traditionsarv i en starkt krympande armé är en påfrestande uppgift för dem som blivit anförtrodda att söka framkomliga vägar. Uppgiften förutsätter förutom kunskaper om trupptraditioners säregna struktur även inle-

velse i och känsla för deras omätbara värden och betydelse. Endast med dessa premisser finns möjlighet att åt kommande generationer kunna rädda något väsentligt – om det så bara blir spillror.

En logisk impuls när något ogynnsamt inträffar är att ta reda på hur det i liknande tidigare sammanhang har agerats. Har yxhugg mot militära traditioner utdelats, och hur gick det då? Det är alltid lärorikt med historiska jämförelser. Vill man få en uppfattning om hur traditionsvården fungerat utomlands i en nedrivande situation, kan ett belysande exempel hämtas från Tyskland efter första världskriget. I Versaillesfreden 1919 bestämde segrarmakterna att den framtida tyska armén skulle vara begränsad till 100.000 man värvad personal (däri inräknat 4.000 officerare). Detta innebar att den forna kejserliga armén, omfattande 451 fredstida regementsförband (217 infanteri-, 110 kavalleri-, 124 artilleriregementen), reducerades till en nivå 90 procent lägre, endast 46 regementsförband (21 infanteri-, 18 kavalleri-, 7 artilleri-). I sin fasta övertygelse om traditionsvärdenas styrka och betydelse bestämde den tyska arméledningen att *varje kompani* (och motsvarande) skulle vara traditionsbärare för ett av den gamla arméns regementen. Denna massiva åtgärd innebar visserligen inte ett traditionsöverförande i egentlig mening utan var endast avsedd att hålla de historiska förbandsnamnen i minne. Det är ett intressant exempel på hur man kan gå till väga vid en genomgripande omstrukturering av en armé. På liknande sätt har man gjort i Storbritannien ända in i våra dagar. Vid de upprepade omorganisationer som skett (precis som hos oss) har trupptraditioner bevarats genom att namn, nummer och förbandsinsignier inte tillåtits försvinna utan förts över till kvarvarande enheter.

För att i vårt land finna en jämförelse med FB 2000 kan vi gå tillbaka till 1925 års nedrustningsbeslut. Mot bakgrund av vad som drabbat armén i och med försvarsbesluten 1992, 1996 och 2000 framstår 1925 års nedrivning som närmast idyllisk. Trots allt gick det den gången att hålla arméns historiska kontinuitet obruten, och förbandsnedläggningarna blev dock inte mera omfattande än att en funktionsduglig och i stort sett rikstäckande utbildningsorganisation ändå fanns kvar (och det var uteslutande tack vare den, som vi kunde klara av påfrestningarna under andra världskriget). Men efter "motorsågsmassakern" 2000 är läget radikalt ett annat, eftersom det mesta är bortsopat. Hur har då traditionsfrågorna behandlats vid dessa båda tillfällen?

1925: Obefintligt traditionstänkande

I 1925 års nedrustningsbeslut rönte traditionsfrågorna ingen som helst uppmärksamhet. Från tongivande vänsterpolitiskt håll visades total likgiltighet, och något annat hade väl heller inte varit att vänta. Regeringspropositionen om krigsmaktens framtida organisation berörde inte med ett enda

ord hur traditionsarvet efter de många indragna regementena skulle ordnas. Att det även från ledande militärt håll visades föga engagemang kan i förstone vara ägnat att förvåna. Visserligen gjorde enskilda förbandschefer liksom många andra officerare uttalanden i dags- och fackpress i strävan att väcka opinion för "de omätbara värdena", men det officiella militära agerandet var i det stora hela passivt. Förklaringen är att man vid denna tidpunkt ännu inte börjat att mera konstruktivt fundera över hur traditionsfrågor borde hanteras – helt enkelt därför att de betraktats som så självklara, att all diskussion var överflödig. Det saknades både vana och anledning att tänka i banor, där trupptraditioner och deras omvårdnad kunde ifrågasättas eller där nya grepp vore nödvändiga för att inte traditionsarvet skulle bli självändamål. Den tidsanda som rådde fram till 1920-talet präglades i vårt land av starka nationalistiska strömningar och en markant auktoritetstro. Militära traditioner betraktades som oantastliga. Uppvaknandet för alla militärt verksamma och militärt intresserade blev därför desto mera chockartat, när allt som dittills respekterats så högt plötsligt inte tillmättes någon som helst betydelse.

1920-talets traumatiska upplevelser drev fram ett behov av professionellt bedriven militär traditionsvård, i ordets egentliga mening ett ännu okänt begrepp. Eftersom det saknats mental beredskap för vad som inträffade (och därmed också ett målmedvetet handlingsprogram) blev det nu ofrånkomligt att på allvar gripa sig an med problemen. Utformning av riktlinjer för hur traditionsvård skulle utövas kom att stå högt upp på prioriteringslistan.

Traditionsvård i uppbyggnad

Under närmast följande årtionden utvecklades, långsamt men målmedvetet, ett traditionsmedvetande, vilket på ett naturligt sätt utnyttjades i de värnpliktigas fostran till goda soldater. Verksamheten dirigerades från arméstaben (utrustningsavdelningen) i samverkan med och inspirerad av Armémuseum, vars professionella kapacitet på traditionsområdet kom att få stor betydelse i sammanhanget. Museet blev central instans för hela krigsmakten avseende den del av traditionsvården, som gällde fälttecken (löpande underhåll, nyanskaffning, översyn, inskriptioner ("segernamn"), rådgivning etc.).

Beredskapsåren 1939–45 kom att ge ytterligare stimulans åt traditionstänkandet inom armén. Under dessa år slussades hundratusentals värnpliktiga genom det militära systemet, periodvis under trycket av överhängande krigsrisk, hela tiden i ett läge präglat av nationell anspänning. Denna långvariga process initierade ett starkt uppsving för de militära kamratföreningarna, av vilka flertalet hade uppstått som en reaktion på nedrivningen 1925. Vid praktiskt taget varje truppförband, till och med inom deras underavdelningar, bildades sammanslutningar som i kamratlig verksamhet särskilt slog vakt om det egna truppförbandets traditioner.

Genom händelseutvecklingen under 1930- och 1940-talen hade bildats en helt ny jordmån för militärt traditionstänkande. Nu kunde detta påräkna starkare gensvar i vidgade kretsar. Ökade kunskaper och djupare känsla för traditionernas värde och praktiska betydelse gjorde, att de inte längre kunde skjutas i bakgrunden.

Ett betydelsefullt steg i riktning mot fastare systematik och kontinuitet i den traditionsvårdande verksamheten togs 1982 med inrättande av *Arméns Traditionsnämnd,* på initiativ av Armémuseum. Nämndens uppgift blev att handlägga samtliga traditionsärenden inom armén såsom traditionsvård i allmänhet, fälttecken (fanor/standar), befälstecken, heraldiska vapen, uniformsemblem, förbandsmuseer, minnesstenar, rådgivning vid utarbetande av förbandshistoriker, förbandsmarscher etc. Nämnden hade konsultativ karaktär och således ingen beslutanderätt, men genom den kompetens och de erfarenheter som den företrädde, kom dess ställningstaganden och förslag att som regel accepteras som underlag för officiella beslut.

Den framgångsrika funktion som Arméns Traditionsnämnd visade sig fylla, ledde till att den redan 1985 fick verksamhetsfältet utvidgat till att omfatta försvarsmakten i dess helhet, och namnet blev följdriktigt *Försvarets Traditionsnämnd*, sorterande under myndigheten Statens Försvarshistoriska Museer (SFHM). Nämndens ledamöter utgörs dels av ett antal på lång sikt utsedda sakkunniga, dels representanter i aktiv tjänst för respektive försvarsgren, riksarkivet (statsheraldikern), krigsarkivet (krigsarkivarien) och övriga försvarsmuseer. För första gången fanns nu ett permanent organ för militär traditionsvård, lokalt knutet till Armémuseum.

Traditionsvård i sönderfallets tid

Traditionsnämnden kom nästan omedelbart att konfronteras med ett ytterst maktpåliggande och känslomässigt laddat uppdrag, nämligen ställningstagande till åtgärder sammanhängande med arméns begynnande omstrukturering. Med facit i hand vet vi, att de regementsnedläggningar som beslutades 1992 bara utgjorde en början till något långt värre. Det är ingen överdrift att i detta sammanhang använda uttrycket *arméns organisatoriska sönderbrytning.* Den process som inleddes med FU 88/FB 92 är lång och smärtsam. Om det ansågs fullt befogat att på sin tid beteckna 1925 års försvarsbeslut som ”en katastrof” (Archibald Douglas i ”Jag blev officer”) – vilket starkare ord skall väl då väljas för besluten 1996 och 2000?

Den centralt bedrivna traditionsvård som numera sker får ses som ett slags ideellt räddningsarbete, vilket ingen däri engagerad kan kalla avundsvärt. Prioriterat spörsmål har blivit hur traditioner från nedlagda förband skall föras vidare på ett levande, någorlunda logiskt sätt för att inte framstå som ”konstgjord andning”. Det kan vara skäl att här erinra om utgångspunkten för all militär traditionsvård, nämligen att skilja på begreppen ”tra-

ditioner" och "minnen". Kanske ligger det nära till hands att sätta likhetstecken dem emellan, men så enkelt är det inte. Skillnaden ligger i att traditioner är *levande* begrepp, vilket minnen aldrig kan bli. Några definitioner kan göra det klarare:

– "Traditioner" innebär, i direkt tillämpning av latinets *tradere* = överföra, lämna vidare, ett levande arv av ursprung, historia, seder och bruk. Traditioner fordrar och befordrar historisk kontinuitet. Genom att utgå från det förflutna bevarar traditionerna bestående värden.

– "Minnen" knyter endast an till något förgånget och avslutat. Att vårda minnet av ett nedlagt truppförband kan praktiskt ske genom till exempel ett förbandsmuseum. Minnen är med andra ord ytterst en museal och militärhistorisk angelägenhet.

Vad som särskilt kommit i brännpunkten under de senaste åren är *regementsbegreppet.* Traditionsnämndens enhälliga uppfattning har varit – och är! – att benämningen "regemente" är dels en markering av försvarets folkliga förankring, dels ett uttryck för den historiska kontinuiteten. Synsättet på begreppet "regemente" har av Traditionsnämnden beskrivits i följande ordalag. I ett historiskt perspektiv är "regemente" inget entydigt begrepp: ursprungligen var det en beteckning för *myndighetsutövning*. Detta faktum har kommit att främja traditionshanteringen på så sätt att ett fristående ledningsorgan med militära resurser kan benämnas "regemente" utan att man därmed avlägsnar sig från begreppets traditionella innebörd. Förutom ett administrativt ansvar har ju befälhavaren även ett krigsorganisatoriskt ledningsansvar, vilket kan beröra flera tusental soldater, av vilka framför allt hemvärn utgör en betydande del. Likheten med en forna tiders befälhavare är påfallande: översten och chefen för ett indelat regemente hade ju under den största delen av året sitt folk "hempermitterat", och regementet – i konkret, taktisk betydelse – tog i fredstid form endast när det under några veckor på förhösten drogs samman på sin lägerplats. En nutida territoriell befälhavare ser kanske aldrig någonsin hela den trupp, som ligger under hans administration.

Naturligtvis kan med fog den frågan ställas, om inte regementsbenämning för en förbandsenhet utan grundutbildningsfunktion och utan egna krigsförband är att tänja ut traditionslinjerna alltför långt. Så länge det emellertid existerar en verksam rest av ett bygdeförband, är benämningen "regemente" adekvat och förbandshistoriskt korrekt. Erfarenheter har lärt att begreppet "regemente" har en mycket stor psykologisk betydelse då det gäller försvarets folkliga förankring.

Utan saklig motivering avvisade högkvarteret Traditionsnämndens för-

slag, och på samma linje gick regeringen. Det bestämdes att återstoderna av nedlagda hembygdsregementen skulle benämnas "militärdistriktsgrupper". Något mera urvattnat och traditionslöst är svårt att tänka sig. Alldeles särskilt gäller detta I 14, vars organisatoriska rest förlänats namnet Gävleborgsgruppen. Inte ens sitt 370-åriga Hälsingenamn har man fått behålla. Inför senaste försvarsbeslut skrevs i Försvarsutskottets betänkande bland annat följande: "Förändringar i Försvarsmaktens organisation bör inte automatiskt innebära att benämning med värdefull historisk tradition upphör." Uppenbart är att denna uppmaning icke har beaktats av försvarsledningen. Det är därför det känns så tungt och motigt för dem som med engagemang, övertygelse och sakkunskap kämpar för militära traditioners omätbara värden.

Vykort föreställande regementets chef 1909–1915. Dagens regementschefer torde inte förekomma på vykort. Eller? Tillhör Knut Björkenstam.

ÅRSMÖTET 2002

av Knut Björkenstam

Lördagen den 9 mars genomfördes årets årsmöte med kamratföreningen. Under samlingen i Soldathemmet infann sig 65 medlemmar med gäster för att styrka sig med kaffe och kardemummakaka. En sextett ur Flygvapnets hemvärnsmusikkår underhöll med trevlig och välspelad musik. Bland gästerna märktes Kurt Antskog med maka, Nylands Brigads Gille, och Carl Fredrik von Mentzer, Hallänningarnas kamratförening i Stockholm.

Särskilt inbjudna var Eva och Göte Pettersson från Ljusdals Tryck, det tryckeri som under många år hjälpt föreningen att ta fram Bocken. Till ordföranden överlämnade de en miniatyr i keramik av gamla vattentornet i Ljusdal, något som mycket uppskattades.

Strax före klockan 11.00 kunde vår ordförande hälsa alla välkomna. Han gladdes särskilt över att så många infunnit sig, ett tecken på att den förra året införda modellen med "lördagsmöte" är rätt väg. Så intog vi alla plats i Soldatkyrkan för att övervara korum, lett av kontraktsprosten Sture Rolfhamre. Sextetten medverkade med korumslag, precis så som det skall vara.

Efter korum lämnades ordet till dagens högtidstalare, överintendenten vid Statens Försvarshistoriska Museer Leif Törnquist. Denne hade valt att

Kamratföreningens ordförande överlämnar ett exemplar av regementets historia till från vänster Göte Pettersson, Sture Rolfhamre och Leif Törnquist. Foto: Knut Björkenstam.

tala om traditionens betydelse, inte minst i tider som dessa då förändringarna inom Försvarsmakten är av så genomgripande natur. Ett föredrag som livligt uppskattades.

Så var det dags för själva årsmötesförhandlingarna. Dessa avverkades snabbt av vår ordförande. Viss diskussion uppstod kring föreningens ekonomi. Årsskriften Bocken kostar och om ingenting görs måste föreningen tära på sitt kapital. Årsavgifterna täcker inte utgifterna. Innan årsmötet avslutades överlämnade ordföranden till sin företrädare Tomas Bornestaf SMKR:s förtjänsttecken i guld, en utmärkelse som vår siste regementschef verkligen gjort sig förtjänt av. Gratulerar!

Förflyttning skedde till den gamla värnpliktsmatsalen där en smaklig lunch intogs allt medan sextetten konserterade. Lunchen avslutades med att vi stående lyssnade till regementets marsch.

Sista programpunkt var filmförevisning i högskolans aula Valhall. För detta svarade författaren som hade valt ut några filmer speglande livet på regementet 1921 till 1957. De närvarandes kommentarer och minnesbilder var roande och personliga.

Klockan 15.00 tackade ordföranden för att så många hörsammat kallelsen och hoppades på en än större anslutning nästa år.

Till slut ett särskilt tack till Gävleborgsgruppen som genom att ställa er buss till förfogande möjliggjorde för medlemmar i Stockholmsområdet at ta sig till Gävle och Kungsbäck denna dag.

Är BOCKEN dålig?
Tala då om för redaktören hur Du vill ha den!

KAMRATTRÄFF PÅ LAXÖN OCH I MARMA

av Knut Björkenstam

Lördagen den 14 september genomfördes den tredje kamratföreningsträffen med representanter från kamratföreningarna vid de tidigare förbanden I 13, I 14 och F 15 inklusive de två förstnämndas lokalavdelningar i Stockholm. Totalt omkring 126 personer deltog, en markant ökning i förhållande till förra gången.

Efter samling klockan 10.00 på Laxön hälsade vår ordförande Rolf Dahlström välkommen medan vi intog kaffe och smörgås. Därefter åhörde vi en konsert av en ensemble ur Flygvapnets hemvärnsmusikkår i Gävle under ledning av Pia Andersson.

Under ledning av förre Sveaingenjören, överstelöjtnant Leif Sernelin, visades vi runt i det gamla ingenjörlägret och fick på ett levande och personligt färgat sätt oss till del lägrets historia. Vi hann också med ett snabbt besök på övningsplatsen vid Sand. I dag är allt "civiliserat" med bland annat vandrarhem, fiskerimuseum och restaurang. I den senare intog vi efter

Musikkåren konserterar utanför den före detta värnpliktsmatsalen. Musikern närmast i bild är Pia Andersson. Foto: Knut Björkenstam.

"Publikbild" från utomhuskonserten. Mannen till vänster i den ljusa jackan är Leif Sernelin. Foto: Knut Björkenstam.

rundvandringen en god lunch bestående av lax, vad annars på denna Dalälvsomflutna ö. Under lunchen konserterade musikkåren. Bland annat fick vi lyssna till våra respektive förbandsmarscher.

Så tog chefen för Gävleborgsgruppen, överstelöjtnant Håkan Nordfors, över och ledde oss till Marma skjutfält. Där övade en av hemvärnets insatsplutoner med skarp ammunition. Vi fick en intressant information om hemvärnet av i dag. Glädjande var att höra att inom det gamla Hälsinge regementes stånd har Håkan Nordfors inga problem med nyrekrytering av personal till hemvärnet. Hoppas det håller i sig.

Så åkte vi ner till själva lägret. Där informerade Stig "Stabben" Persson om dess historia och kapten Kennet Lundström om lägrets framtid. Vi avslutade med kaffe och bullar. Därefter embarkerade vi bussarna och åkte hem var och en till sig. Det var en lyckad dag med ett förhållandevis behagligt höstväder. Nu ser vi fram emot hösten 2003, då kamraterna i Falun skall stå för programmet.

Till slut ett tack till Gävleborgsgruppen som på olika sätt bidrog till att mötet kunde äga rum. Detta stöd kan inte nog värderas.

NÅGRA TANKAR OM JULEFRID

av Stefan Nilsson

När högskolan i Gävle invigdes med en vacker ceremoni i Valhall överlämnade överste Thomas Bornestaf en minnesgåva till högskolan från Hälsinge regemente. Det var naturligtvis inte uppseendeväckande på något vis. Men gåvan var annorlunda i sammanhanget och lyste fram i kontrast mot utbildningsminister Thams plumpa ord med innehållet "nu går militären ut och kunskapen går in". Översten bar fram en nattvardskalk ur regementets förråd. I ett svenskt regementes utrustning har det alltid ingått nattvardskärl – det var viktigt att soldaterna i fält i gångna tider kunde fortsätta sitt vanliga liv så mycket som möjligt. I detta ingick religionsutövning med korum, predikningar och vid vissa tillfällen också nattvardsgudstjänst. Inför väntande strid mottog man nattvarden som en förberedelse för döden och som en samhörighetshandling med hemförsamling och nära och kära. På den tid religionen var totalintegrerad i livet var nattvarden ytterst viktig. Regementets gåva till högskolan blev för mig en mycket påtaglig erinran om det enhetssamhälle som en gång rådde och som både kyrka, krigsmakt och skola var delar av. Det är länge sedan detta enhetssamhälle bröts upp, men i det kollektiva minnet finns rester av det. Detta går igen i mycket av synen på militär och kyrka, kanske också skola – de har långt fram i tiden varit sammanhållande faktorer i det svenska samhället och ur den enskildes synvinkel förenade med mycket tvång: värnplikt, skolplikt och längre tillbaka även kyrkoplikt. Ett rike, en sorts folk, en tro, en enhetlig kultur var viktiga inslag i det karolinska enväldets samhällsbygge. På olika områden har detta synsätt levt kvar; inte förrän 1951 fick vi full religionsfrihet i Sverige och den lutherska kyrkan skildes från staten först för två år sedan. Många minoriteter i det svenska samhället har också fått pröva på tvångsåtgärder genom skolan, till exempel i synsättet på finska och samiska i norra Sverige. Krigsmakten har inte heller varit någon förkämpe för demokratiska synsätt utan har länge värnat om enhetssamhället.

Under enhetskulturens tid satt toleransen trångt. I ett samhälle av kulturellt tvång fanns endast mycket små öar av tolerans. Genom vissa specialbestämmelser kunde man för den praktiska nyttans skull tolerera vissa katoliker och till och med judar i riket. Efterhand kom toleransen att bli mer omfattande.

När nattvardsbägaren vandrade ur överstehand till rektorshand blev den ett tecken för nutida synsätt i såväl försvar som utbildningsväsende: vi tolererar det mesta. Demokrati är den grund vi står på, västerländsk humanism och kristet arv är våra vägledare. Men annars får var och en bli salig på sin

fason. Tolerans är något mycket värdefullt, en trygghet, en garanti för minoriteter och "avvikare". Vackert så, ty vägen är den rätta.

Dock är tolerans endast ett maktens generösa förhållningssätt mot maktlösheten. Och fortare än man tror kan den upphävas. Den är ju inte jämlik utan överhetlig. Den gamla kalken borde få påminna oss om att det finns större djup än att tolerera den som är annorlunda. Det djupet heter försoning. Försoning bygger på att två jämlika, ej nödvändigtvis jämstarka, parter söker sig till varandra och bygger en bro över det svalg som är befäst emellan dem. Enligt det kristna sättet att tänka var det av den orsaken som Gud blev människa, som Gud blev till svaghet, för att vi skulle kunna försonas med honom. Julundret i Betlehem handlar ytterst om att människan och livet självt skall kunna försonas och detta utifrån en position av svaghet. Skall försoning kunna komma till stånd krävs respekt och dialog samt en stark vilja att förstå den andra parten. För de flesta av oss är det mycket plågsamt att det till exempel i de förhållanden som råder i dagens Betlehem inte ens kommit till en bristfällig tolerans. Den försoning som är så nödvändig för att fred skall kunna uppnås tycks idag mer fjärran än på länge. Men den gamla nattvardskalken får påminna om att försoning inte fungerar i över- och underordning, utan endast mellan jämlikar.

Vid nattvardsbordet fanns inga grader ute i fält.
I julens Betlehem var det inte fråga om bristfällig tolerans.
Än idag heter vägen till verklig fred just försoning.

Märkligt nog har både kyrka och försvar en roll att spela i detta sammanhang, därom påminner en gammal kalk.

Soldatkyrkan med Soldathemmet. Foto: Bertil Johansson.

KAMRATFÖRENINGENS VERKSAMHET 2001

Styrelsen för Hälsinge regementes Kamratförening får härmed avgiva följande berättelse över verksamheten 2001.

Hedersledamöter	Överste 1 Allan Månsson
	Komminister emeritus Lewis Nyberg
	Överste 1 Carl-Henrik Gåsste
	Hemmansägare Einar Berlin
	Överste 1 Karl-Evert Englund
	Överste 1 Ingmar Arnhall
	Kapten Östen Andersson
	Överste 1 Folke Ekstedt
	Överste Tomas Bornestaf
Ordförande	Rolf Dahlström
Vice ordförande	Thorsten Åstrand
Sekreterare	Hans Beminge
Kassör	Kurt Kvist
Ledamöter	Ingmar Andénius
	Knut Björkenstam
	Göran Larsson
	Ulf Laurén
	Ingvar Pira
VU	Ingemar Andénius
	Hans Beminge
	Knut Björkenstam
	Ulf Laurén
	Ingvar Pira
Revisorer	Peter Bohlin
	Knut Eliasson (avled under året)
Revisorssuppleanter	Lars Ljungkvist
	Kennet Lundström
Valberedning	Torbjörn Lööw, sammankallande
	Ove Sundell
	Eric Åkerlund
Redaktör för årsskriften Bocken	Knut Björkenstam
Klubbmästare	Göran Larsson
Rekryteringsansvarig	Ulf Laurén
Styrelseledamot i Sällskapet Hälsinge Regemente	Göran Larsson

Antalet medlemmar den 31 december 2001 var 301.
Styrelsen har haft tre protokollförda sammanträden.

Sedvanliga årsmötesförhandlingar avhölls lördagen den 31 mars efter det att prosten Stefan Nilsson genomfört ett mycket uppskattat korum i vår vackra soldatkyrka.

Efter detta förevisade Lars Söderberg högskolan. Dagen avslutades med lunch i den gamla värnpliktsmatsalen.

Kamratföreningen genomförde den 8 september den årliga höstutflykten, denna gång till Rommehed. Resan utgick från Gävle, med anslutning från Stockholm, och inleddes med styrkande kaffe och kaka.

Ett trettiotal medlemmar med anhöriga och de från Stockholm anslutna tjugotalet Hälsingar for efter kaffet från Gävle. Med i bussen från Stockholm fanns även många kamrater från Tisdagsklubben (I 13:s kamratförening i Stockholm). Dessutom var F 15 och I 19 genom Klubb 19 representerade.

Väl framme hälsades vi välkomna av dalkarlarna, som inbjöd till lunch i den i drift varande Officerssalongen.

Efter en god lunch visades vi runt av kunniga guider.

Kunglig Dalregementets musketerarkår genomförde en uppvisning i gammal exercis. Därefter gav Borlänge hemvärnsmusikkår en mycket uppskattad friluftskonsert.

Innan avfärdskaffe serverades höll vi ett extra föreningsmöte om ändring av föreningens stadgar och ständigt medlemskap. Mötet antog överste Tomas Bornestaf till hedersledamot.

Överste Tomas Bornestaf har även tilldelats SMKR förtjänsttecken i guld.

Under återfärden i bussarna kunde konstateras att dagens utflykt varit mycket lyckad.

Boken Bocken har även i år utgivits under Knut Björkenstams eminenta redaktörsskap.

Tack Knut!

Gävle i mars 2002

Rolf Dahlström
ordförande

Hans Beminge
sekreterare

MEDLEMMAR SOM, ENLIGT VAD FÖRENINGEN KÄNNER TILL, HAR AVLIDIT 2001–2002:

Elfving, Lennart	Hedesunda	2001
Eliasson, Knut	Gävle	-"-
Hansson, Ingemar	Ockelbo	-"-
Johansson, Gösta	Stenungsund	-"-
Johansson, Hugo	Iggesund	-"-
Jödal, Erik	Falun	-"-
Lingblom, Anders	Gävle	-"-
Lundvik, Marianne	Gävle	-"-
Nygren, Helmer	Gävle	-"-
Palm, Christer	Gävle	-"-
Persson, Erik	Gävle	-"-
Sjöblom, Olof	Axmar	-"-
Theander, Nils	Gävle	-"-
Åsberg, Gustaf	Sandviken	-"-
Jonsson, Anders	Gävle	2002
Lindman, Karl-Axel	Tierp	-"-
Persson, Per Evert	Bollnäs	-"-
Åkerlund, Eric	Ockelbo	-"-

I 14 S VERKSAMHET 2001

Det gångna året förlöpte som ett vanligt år utan några speciella arrangemang eller händelser.

Mycket värdefullt stöd fick vi under året från Gävleborgsgruppen i form av hjälp med kopieringar och utskick. Vi tackar kamraterna på Kungsbäck för detta och ser fram emot ett fortsatt gott och givande samarbete.

Ledningens sammansättning efter årsmötet blev sålunda:

Klubbförare	Knut Björkenstam
Förste avlösare	Carl Gustav Dahl
Andre avlösare	Bo L Grawe
Skrivare	Jonas Neikter
Myntsamlare	Svante Karén
Gästabudsarrangör	Gunnar Hagstedt
Lösörebevarare	Lars-Gösta Carlsson
Med hemlig funktion tillika banerförare	Erik Adolfsson

Vid årsmötet valdes också penninggranskare:
Anders Bager och Lennart Littorin
Cajsa Gotthold (suppleant)

Valberedningen fick vid årsmötet följande sammansättning:
Carl Gustav Dahl (sammankallande)
Lennart Kindström
Claes-Henrik Julander

I 14 S har under året varit representerad i moderföreningens styrelse genom klubbföraren. Denne har deltagit i samtliga styrelsesammanträden samt jämväl i årsmötet.

Antalet medlemmar var vid årets början 144 och vid dess slut 134, varav 27 ständiga medlemmar. För andra gången på fem år minskar vi i antal, nu med tio medlemmar. Hoppeligen en tillfällighet?

I 14 S har under året uppvaktat därtill berättigade kamrater med telegram: Göte Winberg (60), Rolf Olshage (70), Lars Ringqvist (60), Åke Claesson (75), Karl-Otto Lundberg (80), Folke Björklundh (75), Urban Gjerulf (75), Hans Molander (75), Nils Förander (60), Jan Levy (70), Ulf Berggren (75), Hans Linder (60), Stig Larsson (70), Christer Bergström (50) och Folke Nilsson (70).

Genom medlemskap har I 14 S under året stött Föreningen för den berid-

na högvakten och motsvarande vad avser Stockholms läns försvarskommitté. I den senares aktiviteter har representanter ur ledningen deltagit vid några tillfällen.

Samverkan och utbyte med andra kamratföreningars lokalavdelningar i Stockholm har fortsatt och med alltjämt mycket givande resultat. Det är främst följande enheters (före detta) lokalavdelningar som vi haft kontakt med: I 12, I 13, I 16, P 7 och Signaltrupperna.

Sedan tre år har vi kontakt med Nylands Brigads Gilles Sverigeavdelning, mycket tack vare att såväl klubbföraren som andre avlösaren är medlemmar i Gillet. Dettas ordförande och vice ordförande är sedan år 2001 medlemmar i I 14 S.

De så kallade "I 14-luncherna" den 14. i månaden (en fredag om dagen infaller på en lördag/söndag) har fortsatt med ett varierat antal deltagare på mellan tre till fem à sex kamrater. I februari var vi dock tolv kamrater närvarande!

Ledningen har avhållit fyra ledningssammanträden, samtliga utom ett på FHS. Ett sammanträde ägde nämligen rum hemma hos klubbföraren.

Under året har ett exemplar av vårt bordsstandar utdelats, nämligen exemplar sju till Tisdagsklubben i samband med att denna vid sin jullunch i december högtidlighöll sitt 50-årsjubileum.

Vår- tillika årsmöte ägde rum torsdagen den 22 mars på FHS med 46 närvarande. Kvällens föreläsare var den tyske försvarsattachén Fregattenkapitän Günther Bruch som informerade om läget inom dagens tyska försvars-

Günther Bruch avtackas av klubbföraren. Foto: Bo L Grawe.

makt. Därpå följde sedvanligt kamratligt umgänge i anslutning till en måltid.

Tisdagen den 8 maj besökte vi Kungl Biblioteket. Riksbibliotekarien själv, Tomas Lidman, vår medlem, visade oss runt och berättade om sin arbetsplats. Det var 26 som infann sig varav sedan 23 följde med till Militärsällskapet för en enkel förtäring.

I 14 S var representerad vid det nordiska kamratföreningsmötet i juni i Enköping. Vårt sändebud var Bo L Grawe.

Lördagen den 8 september genomfördes en kamratföreningsträff på Rommehed med berörda föreningar från Falun, Gävle, Söderhamn och Stockholm. Även Gillet var representerat. Från I 14 S deltog 20 personer inklusive några gäster. Totalt var vi cirka 100 personer som fick en trevlig dag tillsammans (se Bocken 2001). Det var så lyckat så det bestämdes att fortsätta på den inslagna vägen. Nästa gång blir det kamraterna på Kungsbäck som får stå för värdskapet.

Höstmötet torsdagen den 25 oktober gick i FN:s tecken. Mötet genomfördes på FHS inför 47 närvarande kamrater. Då det var 45 år sedan den första svenska FN-insatsen, Suez 1956, och 40 år sedan Dag Hammarskjöld omkom, september 1961, hade vår medlem Sven Olov Johansson ställt sig till förfogande och talade om Suezoperationen. Han deltog själv i denna. Som vanligt efteråt samling kring smaklig och närande mat och dryck under vilken många "minns Du" ventilerades.

För tredje året i rad kunde vi delta i Högkvarterets julgudstjänst i Hedvig Eleonora kyrka. Därefter samlades vi, 14 stycken, på Militärsällskapet för glögg och kaffedrickning varefter vi önskade varandra God jul och Gott nytt år.

Till slut ett tack till Er alla som är med i I 14 S och på olika sätt verkar för dess fortbestånd och utveckling. Ni behövs alla för vår kära förening.

Tack för år 2001 och väl mött under år 2002!

Stockholm den 12 februari 2002

K. Björkenstam C G Dahl Bo L Grawe Jonas Neikter
Svante Karén Gunnar Hagstedt Lars-Gösta Carlsson
Erik Adolfsson

Foto: Evald Wiberg.

God Jul
och
Gott Nytt År

Regementets fana,
tilldelad regementet av konung Gustav VI Adolf
på Lilla fältet
den 29 september 1952

Bygdens försvar är bygdens folk

Ljusdals Tryck AB 2002

Bocken 2002
Dokumentet är skannat med upplösningen 300 pixlar/tum (120 pixlar/cm) och är direkt överfört till filformatet PDF (ver 6.0 eller senare). Arbetet har utförts av **Ulf Holmberg 2008-10-07**.